

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
CIVILINĖS IR KOMERCINĖS TEISĖS KATEDRA

ASTA GRINCEVIČIŪTĖ
VERSLO TEISĖS SPECIALIZACIJOS
DIENINIŲ STUDIJŲ
II KURSO, VRTmd5-01 GRUPĖS STUDENTĖ

**DĖL SUKLYDIMO SUDARYTŲ SANDORIŲ NUGINČIJIMO IR SUTARTINIŲ
ĮSIPAREIGOJIMŲ VYKDYMO PASIKEITUS APLINKYBĖMS INSTITUTŲ ANALIZĖ**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -

Asist. Asta Dambrauskaitė

Konsultantas –

Prof. Vytautas Pakalniškis

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS	3
1. Dėl suklydimo sudarytų sandorių samprata.....	8
1.1 Suklydimo rūšys:	16
1.1.1 suklydimas dėl sandorio esmės	16
1.1.2 suklydimas dėl sandorio dalyko	17
1.1.3 suklydimas dėl kontrahento asmens	18
1.1.4 suklydimas dėl kitų esminių sandorio sąlygų.....	19
1.2 Dėl suklydimo sudarytų sandorių nugalinimo tvarka bei galimi teisių gynimo būdai.....	23
2. Sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto bendrosios nuostatos	29
2.1. Sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto bei frustracijos doktrinos santykis	35
2.2 Teisių gynimo būdai sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju.....	40
3. Suklydimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų lyginamoji analizė.....	44
IŠVADOS	47
LITERATŪROS SĄRAŠAS	49
SANTRAUKA	52
SUMMARY	53

IVADAS

Temos aktualumas

Iki šiol Lietuvoje išleistoje literatūroje tiek sandorių negaliojimo, tiek sutarčių vykdymo institutai nebuvo pakankamai nuodugniai tyrinėti. Minėtieji institutai turi svarbią civilinę ir socialinę reikšmę. Sandoriai yra labiausiai paplitęs pagrindas atsirasti turtiniams ir neturtiniams teisiniams santykiams. Tuo tarpu sutarčių vykdymo institutas svarbus tuo, jog užtikrina normalų civilinių teisinių santykių funkcionavimą, įtvirtindamas principą, jog sutartys turi būti vykdomos. Praktikoje kylantys klausimai yra susiję ne tik su tinkamu teisės normų taikymu, bet ir su teorijoje nagrinėjamomis sandorių negaliojimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo problemomis. Remiantis LR Civiliniu kodeksu, negaliojančiu laikome tokį sandorį, kuris pažeidus įstatymo reikalavimus, nesukelia tų teisinių pasekmių, kurių siekė jo dalyviai, sudarydami sandorį. Viena iš negaliojančių sandorių rūšių yra dėl suklydimo sudaryti sandoriai. Tuo tarpu sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutas gali būti laikomas „*pacta sunt servanda*“ principo išimtimi, kuria remiantis sutartinių prievolių vykdymo metu kilęs šalių teisių ir pareigų pusiausvyros pasikeitimas tam tikrais atvejais gali būti pateisinamas.

Tiek teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje trūksta nuodugnesnio, konceptualaus požiūrio į dėl suklydimo sudarytų sandorių ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutus.

Mokslinė problema

Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų teisinio taikymo ypatumai: tai yra dvi skirtingos teisinės koncepcijos, tačiau glaudžiai susijusios. Šių institutų reglamentavimas LR Civilinio kodekso atskirose knygose skatina ieškoti šių institutų santykio.

Problemos ištyrimo lygis ir darbo naujumas

Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų teisinis reglamentavimas ir praktinis taikymas Lietuvoje nebuvo plačiai nagrinėtas. Paminėtinas R.Balčikonio atliktas tyrimas sutarčių vykdymo teisinių problemų tema.¹ Daktaro disertacijoje analizuojamos esminį sutarties pažeidimą reguliuojančios CK teisės normos. R.Balčikonio atliktame tyrime esminio sutarties pažeidimo sampratos tema² siekiama atskleisti esminio sutarties pažeidimo sąvokos turinį. Analizuojant nuostatas dėl esminio sutarties

---

¹ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas. Daktaro disertacija. – Vilnius: LTU, 2004. P.153.

² Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą.//Jurisprudencija, 2004, t. 51(43). P. 44-61.

pažeidimo bei jų taikymo, taikant lyginamosios teisėtyros ir sisteminės analizės mokslinio tyrimo metodus, buvo nagrinėjami Lietuvos, užsienio valstybių ir tarptautiniai teisės aktai ir mokslinė literatūra. Taip pat svarbus ir A.Dambrauskaitės atliktas tyrimas sandorių pripažinimo negaliojančiais tema.³ Daktaro disertacijoje autorė analizuoja Lietuvos Respublikos ir Prancūzijos civilinius įstatymus sandorių negaliojimo srityje, pagrindinį dėmesį skiriant sandorių pripažinimo negaliojančiais pasekmėms. J.Stūronaitės atliktame tyrime sandorių pripažinimo negaliojančiais mokesčių administratoriaus iniciatyva tema⁴ analizuojamos Mokesčių administravimo įstatymo nuostatos, reglamentuojančios mokesčių administratoriaus teisę vertinti mokesčių mokėtojų sudarytus sandorius. Straipsnyje taip pat yra lyginamas sandorių negaliojimas mokesčių teisės ir civilinės teisės požiūriu. A.Dambrauskaitės atliktame tyrime restitucijos taikymo sandorių pripažinimo negaliojančiais tema⁵ taikant lyginamąjį, istorinį metodus, nagrinėjamas restitucijos institutas, daugiausiai dėmesio skiriant restitucijos taikymui sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose. Daroma išvada, kad vienas iš sandorių pripažinimo negaliojančiais tikslų yra pašalinti turtines pasekmes, kurios jau kilo vykdant tokį sandorį. Pripažinus sandorį negaliojančiu, šalių veiksmai netenka galios ir šalims nepavyksta pasiekti tų teisinių pasekmių, kurių jos siekė sudarydamos sandorį. A.Dambrauskaitės atliktame tyrime sandorių pripažinimo negaliojančiais ir sąžiningo įgijėjo interesų apsaugos tema⁶ panaudojant mokslinio pažinimo dialektikos, istorinį, lyginamosios teisėtyros, loginį bei sisteminį metodus atskleidžiamas sąžiningumo principo turinys ir šio principo specifika negaliojančių sandorių instituto kontekste. A.Pranckevičiaus ir R.Pumputienės straipsnyje „Sandorių negaliojimo pagrindai ir pasekmės“ taip pat analizuojami tam tikri sandorių negaliojimo aspektai.⁷

Sandorių negaliojimo bei sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutų teisinės problemos analizuojamos ir D.Ambrasienės, E.Baranausko, V.Mikelėno, V.Nekrošiaus, V.Pakalniškio, A.Vileitos, P.Vitkevičiaus darbuose.⁸ Šių klausimų reglamentavimo užsienio valstybių ir Lietuvos teisėje problemos analizuojamos V.Mikelėno knygoje „Sutarčių teisė“⁹.

Taip pat svarbūs ir Rusijos mokslininkų M.I. Braginskio, O.V. Gutnikovo, I.V. Matvejevo,

---

³ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės - Lietuvos ir Prancūzijos teisės lyginamieji aspektai: daktaro dis. soc.mokslai: teisė (01 S)/MRU.- V., 2006. P.242.

⁴ Stūronaitė J. Sandorių pripažinimas negaliojančiais mokesčių administratoriaus iniciatyva//Jurisprudencija, 2004, t. 52(44). P.124-133.

⁵ Dambrauskaitė A. Restitucijos taikymo sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose problemos//Jurisprudencija, 2003, t.37(29). P. 79-88.

⁶ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimas negaliojančiais ir sąžiningo įgijėjo interesų apsauga//Jurisprudencija, 2002, t.28(20). P. 23-33.

⁷ Pranckevičius A.,Pumputienė R. Sandorių negaliojimo pagrindai ir pasekmės (1 ir 2) // Juristas. 2005, Nr. 4. P. 3-11; 2005, Nr. 5. P. 20 -30.

⁸ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras, 2004.

⁹ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996.

I.A. Pokrovskio, N.D. Šestakovos darbai, kuriuose analizuojamos sandorių negaliojimo bei sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutų problemos.¹⁰

Užsienio valstybių sandorių negaliojimo bei sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutų reglamentavimo problemos nagrinėjamos B.A. Blumo, K.Abboto, E.McKendriko, R.Stouno, P.Richardso darbuose.¹¹

Tyrimo objektas

Šio tyrimo objektas yra dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimas kaip sandorių pripažinimo negaliojančiais būdas, jo teisinio reguliavimo problemos, taip pat sutartinių įsipareigojimų vykdymas pasikeitus aplinkybėms kaip sutarčių vykdymo būdas bei jo teisinio reguliavimo problemos.

Šiame darbe analizuojamos dėl suklydimo sudarytų sandorių bei sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutų bendrosios nuostatos, taip pat teisinės pasekmės nuginkijus sandorį, galimi teisių gynimo būdai bei atliekama šių institutų lyginamoji analizė.

Tyrimo dalykas

Lietuvos Respublikos ir užsienio valstybių įstatymai, reglamentuojantys sandorių negaliojimą ir sutarčių vykdymą, šių įstatymų taikymo praktika ir jų aiškinimas, mokslinė literatūra.

Darbo tikslas

Darbo tikslas yra atskleisti dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutų teisinio taikymo esmę, turinį, iškelti tam tikras problemas, nustatyti jų priežastis ir pasiūlyti galimus sprendimo būdus bei atlikti šių institutų lyginamąją analizę.

Darbo mokslinė hipotezė

Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutai yra glaudžiai susiję, tačiau negali būti tapatinami.

Tyrimo uždaviniai

- išanalizuoti dėl suklydimo sudarytų sandorių ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų sampratą;
- atlikti išsamią dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms elementų analizę;

---

¹⁰ Брагинский М.И., Витренский В.В. Договорное право. Книга первая. Москва: Статут, 2000. Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания. Москва: Книжный мир, 2005. Матвеев И.В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: Юрлитинформ, 2002. Покровский И.А. Основные проблемы гражданского права. Москва: Статут, 1998. Шестакова Н.Д. Недействительность сделок. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001.

¹¹ Blum B.A. Contracts: Examples and Explanations. Florida: Aspen Law & Business, 2001. Aboth K., Pendlebury N. Business Law. London: DP Publications LTD, 1991. McKendrick E. Contract Law. London: McMillan Press LTD, 1994. Stone R. The Modern Law of Contract. London: Cavendish Publishing, 2005. Richards P.E. Law of Contract. Harlow: Pearson Education Limited, 2002.

- atlikti institutų palyginamąją analizę;
- atskirti dėl suklydimo sudarytų sandorių ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutus;
- nustatyti dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms teisinio reglamentavimo spragas bei pateikti galimus sprendimo būdus.

Tyrimo metodai

1. *Lyginimo metodas*. Darbe dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutai lyginami su užsienio šalių analogiškais institutais. Taip pat šie institutai lyginami tarpusavyje.
2. *Sisteminės analizės metodas*. Siekiant kiek įmanoma geriau atskleisti dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų prigimtį, taikymo tikslus ir sąlygas svarbu išsiaiškinti šių institutų vietą teisės sistemoje.
3. *Istorinis metodas*. Darbe analizuojama dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų raida, teisės normų keitimo priežastys.
4. *Apibendrinimo metodas*. Darbe apibendrinama naudota literatūra, gauti empirinio tyrimo duomenys, pabaigoje daromos galutinės išvados.
5. *Dokumentų analizės metodas*. Dokumentai darbe naudojami kaip pagrindiniai informacijos šaltiniai, iš kurių gaunami pirminiai duomenys.

Darbo mokslinė ir praktinė reikšmė

Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo ir sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutai yra svarbūs tuo, jog sandoriai yra pagrindas atsirasti turtiniams ir neturtiniams teisiniams santykiams. Sutarčių vykdymo esminis principas – sutartis turi būti vykdomos. Visgi praktikoje nereti atvejai, kai neteisingai suvokiamas sudaromas sandoris, taip pat situacija, kai atsiranda sutarties vykdymo suvaržymas. Egzistuoja šių institutų teisinio reglamentavimo problemos, todėl darbas gali būti naudingas konceptualiam šių institutų suvokimui.

Pagrindinių sąvokų interpretacija

Sandoris – asmenų veiksmai, kuriais siekiama sukurti, pakeisti ar panaikinti civilines teises ir pareigas.

Nuginčijamas sandoris – sandoris, kurį pripažinti negaliojančiu būtinas teismo sprendimas.

Suklydimas – klaidinga prielaida apie egzistavusius esminius sandorio faktus sandorio sudarymo metu.

Sutartis - dviejų ar daugiau asmenų susitarimas sukurti, pakeisti ar nutraukti civilinius teisinius santykius, kai vienas ar keli asmenys įsipareigoja kitam asmeniui ar asmenims atlikti tam tikrus veiksmus ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų atlikimo, o pastarieji įgyja reikalavimo teisę.

Frustracija – bendrosios teisės valstybių pripažįstama teorija, kuria remiantis dėl aplinkybių pasikeitimo sutarties įvykdymui vienai iš šalių tapus nepakeliamai sunkiu ir reiškiančiu visiškai skirtingą įvykdymą negu yra numatytas sutartyje, šalys gali nutraukti sutartį, ir jų tarpusavio sutartinė civilinė atsakomybė už sutarties neįvykdymą neatsiranda.

1. Dėl suklydimo sudarytų sandorių samprata

Sandoris visada buvo viena iš svarbiausių civilinės teisės nagrinėjamų temų. Visų pirma tai nulėmė pati sandorio teisinė prigimtis ir svarba - sandoris yra pagrindas atsirasti šalių teisėms ir pareigoms. Sandorio svarbą lemia ir tai, jog „sudarydami sandorius asmenys siekia tam tikrų teisinių padarinių, t.y. konkrečių civilinių teisių atsiradimo, pasikeitimo ar pasibaigimo. Ne visada šie padariniai atsiranda, o ir atsiradę gali išnykti dėl to, kad sandoris pripažintas neteisėtu – negaliojančiu“.¹²

Negaliojančiu sandoriu yra laikomas toks sandoris, kurio bent vienas iš būtinų elementų neatitinka įstatymų reikalavimų. Dėl suklydimo sudaryti sandoriai priskiriami negaliojantiems sandoriams kaip turintys asmens valios trūkumą, t.y. vidinė sandorį sudarančio asmens valia nesutampa su išreikštąja.

Dėl suklydimo sudaryti sandoriai reglamentuojami Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso (toliau – LR Civilinis kodeksas) 1.90 straipsnyje. Minėto straipsnio 2 dalyje pateikiama suklydimo sąvoka: „suklydimu laikoma klaidinga prielaida apie egzistavusius esminius sandorio faktus sandorio sudarymo metu“.¹³ Analogišką suklydimo sampratą pateikia ir UNIDROIT principų 3.4 straipsnis, kuriame suklydimas apibūdinamas kaip „klaidingas faktų ir teisės normų, esančių sudarant sutartį suvokimas“.¹⁴

Rusijos teisinėje literatūroje sutinkama panaši nuomonė. Paprastai suklydimu laikomas asmens, sudarančio sandorį, neteisingas esminių sandorio aplinkybių suvokimas. Anot O.V. Gutnikovo, esant suklydimui valios formavimasis vyksta neteisingai suvoktų esminių sandorio aplinkybių pagrindu. Toks klaidingas aplinkybių suvokimas gali būti įtakotas kelių priežasčių: tai gali būti trečiųjų asmenų veiksmai, kitos sandorio šalies veiksmai arba pačio klystančiojo neapdairumas, neatsargumas.¹⁵ Taigi sandorį sudarančio asmens valia gali formuotis klaidingos prielaidos pagrindu arba tokį neteisingą valios formavimąsi gali lemti išoriniai veiksniai, t.y. asmens suklydimui įtakos gali turėti kitos sandorio šalies klaidingos informacijos suteikimas. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas bylą, kurioje ieškovės užtikrino trečiojo asmens prievolės įvykdymą, pačios negaudamos jokio priešpriešinio patenkinimo, nurodė, jog bylą nagrinėję teismai turėjo ypač kruopščiai patikrinti, kaip formavosi ieškovių valia sudaryti tokį rizikingą sandorį.

¹² Papirtis L.V. Baranauskas E. Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: MRU, 2005. T.2. P.26.

¹³ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹⁴ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004.
<http://www.UNIDROIT.org/english/principles/contracts/main.html>.

¹⁵ Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания. Москва: Книжный мир, 2005. С. 200.

Teismas taip pat nurodė, jog LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 4 dalis be tradicinės suklydimo kaip sandorio nugincijimo doktrinos, apima ir klaidingos informacijos pateikimą.

Remiantis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išaiškinimu, „klaidingos informacijos pateikimas suprantamas kaip vienos iš šalių ar trečiojo asmens veiksmai, kuriais, turint tikslą paskatinti sudaryti sutartį, kitai šaliai pranešama apie tam tikrus sutarties sąlyga nesančius faktus, kuriais patikėjusi šalis sudaro sutartį. Klaidingos informacijos pateikimas yra esminio suklydimo priežastis, jeigu normaliai atidus ir protingas žmogus, žinodamas tikrąją reikalų padėtį, panašioje situacijoje sandorio nebūtų sudaręs, arba būtų jį sudaręs iš esmės kitokiomis sąlygomis. Be to, teismas turi nustatyti, kad: 1) šalis, teikdama informaciją ar patardama kitai šaliai, siekė ją paskatinti sudaryti sutartį; 2) teikianti informaciją šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad kita šalis ta informacija patikės dėl ją teikiančios šalies patyrimo, kvalifikacijos ar kitų priežasčių, tarp kurių itin akcentuotina informaciją teikiančios šalies įtaka kitai šaliai (religinės bendruomenės pastorius ir narys, gydytojas ir pacientas ir pan.); 3) vienos šalies informacija ar patarimas iš tikrųjų paskatino kitą šalį sudaryti sutartį; 4) jei klaidingą informaciją teikė ne šalis, o tretysis asmuo, šalis žinojo ar turėjo žinoti šiuos faktus“.¹⁶ Taigi bet koku atveju matome, jog klaidingos informacijos pateikimas susijęs su nesąžiningu antrosios šalies elgesiu.

Visgi ne kiekvienas suklydimas suteikia teisę atsisakyti nuo išreikštos valios padarinių. Įstatymų leidėjas LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnyje įtvirtino reikalavimą, jog norint pripažinti sandorį negaliojančiu, suklydimas turi turėti esminę reikšmę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, formuodamas vienodą praktiką, taip pat ne kartą yra pabrėžęs, kad sandorį galima pripažinti negaliojančiu tik tuo atveju, jei teismas konstatuoja, kad suklydimas buvo esminis. Teismas yra pažymėjęs, jog „laikoma, kad suklydimas yra esminis, kai yra neteisingai suvokiamas pats sudaromas sandoris“.¹⁷ Gali būti suklysta dėl paties sudaromo sandorio pobūdžio, dėl kontrahento asmens. Esminiu laikytinas ir suklydimas dėl sandorio dalyko tapatumo, vertės, tinkamumo naudoti pagal paskirtį. Tačiau nelaikytinas esminiu ir negali būti pagrindas pripažinti sandorį negaliojančiu suklydimas dėl sandorio motyvų, jo padarinių, jeigu kita šalis buvo sąžininga.¹⁸ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nagrinėtų bylų pabrėžė, jog „motyvai, dėl kurių sudaromas sandoris (t.y. įvairūs šalies tikslai, planai, siekiai, viltys, įsivaizdavimai ir pan.), susiję su sandorio padariniais, yra labai individualūs ir subjektyvūs. Jie dažniausiai kitai sandorio šaliai nėra žinomi arba paprasčiausiai neturi reikšmės. Todėl būtų nesąžininga ir neteisinga kitos sandorio šalies atžvilgiu sandorį pripažinti negaliojančiu suklydus dėl motyvų. Atsižvelgimas į sandorio sudarymo

¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje E.Volkova v. „Senamiesčio bankas“, Nr. 3K-3-62/2001, kat. 15.2.2.6.

¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Baranauskas v S.Dombrovskis, Nr.3K-3-514/2005, kat.21.4.2.6; 21.4.2.7; 63.1; 114.11.

¹⁸ LR CK Komentarai. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos/ Mikelėnas V. Vileita A. Taminskas A. Vilnius: Justitia, 2001. P. 198 – 199.

motyvus priešarautų ir civilinės apyvartos interesams. Todėl suklydimas dėl sandorio motyvų negali būti pripažintas esminiu suklydimu, išskyrus atvejus, kai sandorio sudarymo motyvai buvo inkorporuoti į sandorį kaip esminės jo sąlygos arba motyvai nurodomi kaip sąlyginio sandorio elementas ir apie juos žinojo abi šalys.¹⁹ Sutinkame su šia nuomone, nes sudarydami sandorį asmenys neprivalo dalintis savo subjektyviais siekiais, neprivalo nurodyti sandorio sudarymo motyvų, nebent jie yra labai svarbūs sandorio sudarymui ir buvo šalių aptarti ir įtraukti į sandorį.

Kita aplinkybė, šalinanti sandorio negaliojimą įtvirtinama LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnyje: „suklydimas nelaikomas esminiu, jeigu šalis suklydo dėl savo didelio neatsargumo arba aplinkybių, dėl kurių riziką buvo prisiėmusi ji pati, arba, atsižvelgiant į konkrečias aplinkybes, būtent jai tenka rizika suklysti.“²⁰ Ši norma paaiškinama tuo, jog kiekvienas asmuo civilinėje apyvartoje privalo elgtis pakankamai apdairiai ir rūpestingai. Lietuvos teismų praktikoje pripažįstama, jog „teisių ir pareigų, atsirandančių sandorio pagrindu klaidingas įsivaizdavimas negali būti pripažintas suklydimu, jeigu tas klaidingas įsivaizdavimas įvyko dėl pačios sandorio šalies neapdairumo, neatidumo, nerūpestingumo.“²¹ Pavyzdžiui, vienoje iš nagrinėtų bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nepripažino sandorio negaliojančiu, nes ieškovo darbuotojų veiksmus, neįsitikinus ar parduodamas žemės sklypas yra valstybės nuosavybė pripažino dideliu aplaidumu. Šioje byloje teisėjų kolegija taip pat pažymėjo, jog pardavėjas privalo garantuoti, jog parduodamas daiktas yra jo nuosavybė (LR Civilinio kodekso 6.317 str.). Vadinasi, pardavėjas privalo užtikrinti, patikrindamas viešus registrus arba kitokiu būdu, ar parduodamas daiktas tikrai priklauso jam nuosavybės teise ir ar kiti asmenys neturi į jį daugiau daiktinių teisių. Jeigu pardavėjas šios savo pareigos neįvykdo, tai pardavėjo veiksmų negalima kvalifikuoti kaip suklydimo.²² Taigi tokia nuostata siekiama apsaugoti sąžiningą sandorio šalį užkertant kelią neracionaliam, neprotingam elgesiui. Tokio elgesio pateisinimas iškreiptų teisingumo, protingumo ir sąžiningumo principų taikymą bei pažeistų sandorių negaliojimo instituto principus. Juk kiekvienas asmuo dalyvaudamas civilinėje apyvartoje privalo nepažeisti teisingumo, protingumo bei sąžiningumo principų reikalavimus bei gerbti kontrahento interesus.

Tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių doktrinoje pripažįstama, jog „esminiu laikytinas suklydimas dėl svarbių sudariusiam sandorį asmeniui aplinkybių, kurias teisingai suvokiant sandoris nebūtų sudarytas. Aplinkybė, ar būtų sudaryta sutartis kitomis sąlygomis, nustatoma taikant protingo

¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zybartienė v S.Vaitkus, Nr. 3K-3-745/2001, kat. 15.2.2.6; 44; 46.

²⁰ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Revis“ v UAB „Garantas“, Nr. 3K-3-1068/2003, kat. 15.2.2.6; 40.6.

²² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Vilniaus apskrities viršinininko administracija v A.Labanauskas, Nr. 3K-3-1066/2002, kat. 15.2.1.1; 15.2.2.6; 25.3; 28.

asmens taisyklę.²³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas daugelyje nagrinėtų bylų rekomenduoja taikyti protingumo kriterijų, kuris reiškia, kad „esant sutarties laisvei ir asmenų lygiateisiškumui, kiekvienas asmuo privalo pats rūpintis savo teisėmis ir interesais. Prieš atlikdamas bet kokį veiksmą asmuo turi apsvarstyti galimus to veiksmo padarinius. Protingumas reikalauja, kad asmuo, abejojantis dėl savo atliekamo veiksmo teisinės reikšmės ir jo galimų teisinių padarinių, prieš atlikdamas tą veiksmą pasikonsultuotų su teisininku arba apskritai susilaikytų nuo tokio veiksmo atlikimo. Šalies elgesys gali būti kvalifikuojamas kaip suklydimas tik tuo atveju, jeigu analogiškais aplinkybėmis apdairus ir atidus žmogus būtų sudaręs sandorį tokiomis pat sąlygomis, kaip ir suklydusi šalis. Be to, vertinant ar apskritai buvo suklysta, reikia atsižvelgti į sandorio šalies, teigiančios, jog ji suklydo, amžių, išsimokslinimą, sandorio sudarymo aplinkybes ir kitas svarbias aplinkybes“.²⁴ Taigi tiek LR Civilinio kodekso norma, tiek Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojama praktika įpareigoja kiekvieną civilinėje apyvartoje dalyvaujantį asmenį domėtis savo teisėmis ir pareigomis.

Galime teigti, jog LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnis yra UNIDROIT principų 3.5 straipsnio recepcija, kuriame taip pat numatyta, kada suklydimas laikomas esminiu, t.y. tuomet, „kai suklydimas sudarant sutartį buvęs toks reikšmingas, kad protingas asmuo esant analogiškai padėčiai būtų ją sudaręs kitomis sąlygomis arba apskritai nesudaręs, žinodamas tikrąją padėtį, o kita šalis taip pat klydo arba prisidėjo prie suklydimo, arba žinojo ar turėjo žinoti apie suklydimą ir klystančios šalies neinformavo apie tikrąją padėtį, jeigu šis neatskleidimas neatitiko protingos ir sąžiningos komercinės praktikos.“²⁵ Kalbant apie informavimo pareigą, sunku nubrėžti ribą, kiek asmuo turi suteikti informacijos. Kaip jau minėta anksčiau, kiekvienas asmuo turi elgtis apdairiai ir rūpestingai, todėl ir suklydusi šalis prieš sudarydama sandorį turi domėtis, kaip sudaromas sandoris paveiks jo teisinę padėtį. Taigi klystančios šalies informavimo pareiga turi atitikti teisingumo, protingumo, sąžiningumo principus, o informacijos pateikimas taip pat turi būti protingas, kad nebūtų suteikta per mažai informacijos arba kad nebūtų pernelyg apsunkinta informaciją pateikianti šalis teikdama pernelyg daug informacijos.

Rusijos Federacijos Civilinio kodekso 178 straipsnis savo sudėtimi panašus į LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnį. Rusijos įstatymų leidėjas įtvirtino sąrašą atveju, kada suklydimas laikomas turinčiu esminės reikšmės, t.y. „dėl sandorio pobūdžio, sandorio esmės arba tokių esminių sandorio objekto savybių, kurios sumažina galimybę panaudoti objektą pagal paskirtį. Suklydimas dėl

---

²³ Papirtis L.V. Baranauskas E. Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: MRU, 2005. T.2. P. 47.

²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zybartienė v S.Vaitkus, Nr. 3K-3-745/2001, kat. 15.2.2.6; 44; 46.

²⁵ LR CK Komentarai. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos/ Mikelėnas V. Vileita A. Taminskas A. Vilnius: Justitia, 2001. P. 198 – 199.

sandorio motyvų teisinės reikšmės neturi.²⁶ Įtvirtinamas reikalavimas, jog esminis suklydimas turi būti susijęs su pagrindiniais sandorio elementais ir tuo būdu apribojamas suklydimo pripažinimo esminiu klausimas.

Daugelio užsienio valstybių teisė pripažįsta suklydimo doktriną, tačiau egzistuoja nežymūs skirtumai, pavyzdžiui, „Italijos teisės doktrina suklydimu pripažįsta klaidingą nuomonę, neatitinkančią faktinės ir teisinės tikrovės. Šalis, jeigu nebūtų suklydusi, sutarties arba visai nebūtų sudariusi, arba ją būtų sudariusi visai kitomis sąlygomis. Suklydimu pripažįstamas tik toks klaidingas įsivaizdavimas, kuris paveikė šalies valią, jos ketinimą ir sutikimą sudaryti sutartį. Šia prasme suklydimas yra šalies valios trūkumas ir skiriasi nuo valios išorinės išraiškos trūkumų. Doktrina skiria fakto klaidą, teisės klaidą ir abipusę klaidą. Suklydimas tik dėl motyvo nėra laikoma esmine klaida.“²⁷

Prancūzijos teisės doktrina klaida pripažįsta tikėjimą tuo, kas neatitinka tikrovėje egzistuojančių teisinių ar faktinių aplinkybių. Laikoma, jog „klaida dėl sutarties motyvo arba padarinių nėra pagrindas pripažinti sutartį negaliojančia.“²⁸ Svarbu tai, jog sutartis bus pripažįstama negaliojančia kaip sudaryta suklydimo įtakoje, tik jeigu klaida pateisinama. Panašiai kaip ir Lietuvos teismų praktikoje, Prancūzijoje, „spręsdami šį klausimą teismai atsižvelgia į protingo žmogaus kriterijų, taip pat geros valios principą, t.y. ar buvo suteikta visa reikalinga informacija.“²⁹ Teismų praktika išplėtojo taisyklę, jog suklydimas dėmesio vertas tik tada, jeigu, sudarant sutartį, klystančiajam jis turėjo lemiamos įtakos. Suklydimas pripažįstamas turinčiu lemiamos įtakos tada, jeigu nesant suklydimo klystantysis sutarties apskritai, ir esant kitoms sąlygoms, nebūtų sudaręs. Dėmesio vertu pripažįstamas tik rimtas suklydimas. Rimtas suklydimas nėra dėmesio vertas tik tada, jeigu iš aplinkybių išplaukia, jog klystantysis savo veikla prieš sutarties sudarymą galėjo pasirūpinti gauti tikslią faktinių žinių.³⁰ Kaip jau buvo minėta anksčiau, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika taip pat įtvirtina tokią nuostatą – kiekvienas asmuo privalo elgtis apdairiai ir rūpestingai, konsultuotis su teisininkais, taigi privalo pasirūpinti gauti reikiamą informaciją.

Vokietijos civilinio kodekso norma, įtvirtinanti sandorių pripažinimą negaliojančiais dėl suklydimo, „grindžiama Savigny idėja: jeigu kas nors suklysta formuojantis valiai, bus kalbama apie teisiškai dėmesio nevertą suklydimą dėl motyvo. Priešingai, teisę apskūsti turi tik ta šalis, kurios tinkamai susiformavusi valia aplinkiniams buvo išreikšta neteisingai. Visgi, suklydimas, nesvarbu,

²⁶ Гражданский Кодекс Российской Федерации (ГК РФ) от 30.11.1994 N 51-ФЗ - Часть 1. <http://www.consultant.ru/popular/gkrf1/>.

²⁷ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 382 – 383.

²⁸ Ten pat. P. 399.

²⁹ Whinceys M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. England: Kluwer Law International, 2001. P. 273.

³⁰ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 352 – 353.

ar dėl motyvo, ar ne, suteikia teisę apskusti, jeigu klystama dėl asmens ar daikto savybių, kurios apyvartoje pripažįstamos esminėmis.³¹

Visgi daugelis teisinių sistemų susiduria su sunkumais siekiant nustatyti aiškias taisykles, susijusias su esminiu suklydimu, kadangi suklydimo galimybės yra neribotos. Anglosaksų teisėje situaciją komplikuoja tai, jog suklydimo klausimus reguliuoja tiek bendroji, tiek teisingumo teisė. Tai yra istoriškai skirtingi šaltiniai, todėl gali pateikti visiškai skirtingus atsakymus į analogiškus klausimus. Teisinėje literatūroje pripažįstama, jog „anglosaksų teisėje suklydimas yra laikomas viena iš sudėtingiausių temų, kadangi niekada nebuvo nustatytų griežtų principų, išnagrinėtos bylos nuolat interpretuojamos, situaciją komplikuoja ir tai, jog per pastaruosius šimtą metų nuolat kito teisėjų nuomonė dėl suklydimo. Anksčiau, įkvėpti XVIII a. prancūzų teisininko Pothier teismai laikėsi nuomonės, jog kur nėra išreikšta teisinga ir laisva valia, apskritai nėra sandorio. Dabar teismai nenoromis analizuoja šį klausimą, todėl suklydimo samprata yra siauresnė nei daugelyje Europos teisinių sistemų.“³² Anglijos sutarčių teisė skiria „bendrąją klaidą (atvejus, kai abi sutarties šalys vienodai suklysta dėl to paties fakto), abipusę klaidą (atvejus, kai abi sutarties šalys tą patį faktą suprato ir vertino skirtingai) ir vienpusę klaidą (atvejus, kai klysta tik viena šalis)“.³³

Europos sutarčių teisės principai skiria 2 iš minėtų klaidų rūšių. Principų 4.103 straipsnio (1) dalies (a) (i) ir (ii) punktuose numatyta, jog suklydimą įtakojo kitos šalies suteikta informacija ir kita šalis žinojo ar turėjo žinoti apie suklydimą ir tai neatitiko protingos ir sąžiningos praktikos³⁴ – tai atitinka minėtą vienpusę klaidą. Tuo tarpu Europos sutarčių teisės principų 4.103 straipsnio (1) dalies (a) (iii) punktas įtvirtina bendrąją klaidą – kita šalis suklydo dėl to paties fakto.³⁵

Atkreiptinas dėmesys, jog užsienio valstybių teisėje skiriama teisinė ir faktinė klaida, tuo tarpu Lietuvos teisinėje literatūroje tokios tendencijos nėra. Apie teisinę klaidą galime kalbėti tuomet, kada suklydimas yra susijęs su įstatymais, teisėmis ir pareigomis, o faktinės klaidos atveju suklydimas liečia faktines aplinkybes, turinčias esminės svarbos sandoriui. Tačiau „bendra taisyklė yra ta, jog teisinė klaida nelemia sandorio negaliojimo, nes preziumuojama, kad kiekvienas žino įstatymą.“³⁶

Taigi apibendrinus galime teigti, jog užsienio šalių sutarčių teisėje įtvirtinama tam tikra nuosekli suklydimo klasifikacija. Daugelio valstybių teisėje ryški tendencija skirti 2 pagrindines klaidos rūšis: vienpusę klaidą ir abipusę klaidą. Vienpusės klaidos atveju kalbame ne tik apie

³¹ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 348-349.

³² Beatson J. Anson's Law of Contract. New York: Oxford University Press, 2002. P. 308.

³³ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P.370 – 371.

³⁴ The Principles of European Contract Law. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000. <http://www.storme.be/PECLre.html>.

³⁵ The Principles of European Contract Law. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000. <http://www.storme.be/PECLre.html>.

³⁶ Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания. Москва: Книжный мир, 2005. С. 201.

akivaizdų atvejį, kai suklysta tik viena šalis, tačiau ir tokius atvejus, kai viena sandorio šalis žino tikrąsias aplinkybes, o kita ne, bei tada, kai abi šalys nežino tikrųjų faktų, tačiau paveikiamas tik vienos šalies apsisprendimas. Abipusės klaidos atveju sandorio šalys suklysta dėl bendros sandorio prielaidos. LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta abipusė ir vienpusė klaida: „suklydimas taip pat laikomas esminiu, jeigu klydo abi šalys arba vieną šalį suklydino kita šalis, neturėdama tikslo apgauti, taip pat kai viena šalis žinojo ar turėjo žinoti, kad kita šalis suklydo, o reikalavimas, kad suklydusi šalis įvykdytų sutartį, prieštarautų sąžiningumo, teisingumo ar protingumo principams.“³⁷

Teisinėje literatūroje kalbama apie tam tikrus tiek vienpusės, tiek abipusės klaidos elementus. Daugeliu aspektu jie yra identiški. Tačiau tam, kad suvoktume vienpusės ir abipusės klaidos atskyrimo problemą, būtina juos paanalizuoti, nes vienpusės klaidos atveju suklydusi šalis turi įrodyti, jog neteisingas tokio sandorio vykdymas nusvertų kitos sandorio šalies interesų gynimo būtinybę.

Tam, kad neigiamai paveikta šalis galėtų išvengti sandorio, turi būti patenkinti abipusio suklydimo elementai:

1. Sudarydamos sandorį šalys turi būti susidariusios klaidingą nuomonę apie tam tikrą aplinkybę – suklystama turi būti sandorio sudarymo metu ir toks suklydimas turi būti susijęs su aplinkybėmis, egzistuojančiomis sandorio sudarymo metu, o ne galinčiomis atsirasti ateityje.
2. Klaidingas faktas buvo pagrindinė sandorio sudarymo prielaida – faktas, dėl kurio šalys klysta turi būti toks fundamentalus, jog šalys nebūtų sudariusios sandorio, jei būtų žinojusios tiesą.
3. Suklydimas turi įtakoti šalių įsipareigojimus – šis elementas susijęs su lygiateisiškumu. Šiuo atveju reikia žiūrėti kaip suklydimas paveikė šalių prisiimtus įsipareigojimus ir kaip buvo vykdomas sandoris nepaisant suklydimo.
4. Neigiamai paveikta šalis neturi būti atsakinga už suklydimą – būtina nustatyti suklydimo prisiėmimo riziką, tam reikia analizuoti patį sandorį.³⁸

Vienašalio suklydimo atveju elementai yra panašūs, tačiau, kadangi klysta tik viena šalis, bendri elementai turėtų būti analizuojami kitu aspektu: klysta tik viena šalis, todėl turi būti apsaugoti nesuklydusios šalies interesai tiek, kiek jie yra teisėti ir protingi.

Vienašalio suklydimo elementai:

1. Suklydimas yra susijęs su sandorio aplinkybe – visiškai tas pats kaip ir abipusio suklydimo atveju.

³⁷ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

³⁸ Blum B.A. Contracts: Examples and Explanations. Florida: Aspen Law & Business, 2001. P. 421-422.

2. Klaidingas faktas buvo pagrindinė sandorio sudarymo prielaida – šiuo atveju tai yra susiję su individualiais vienos šalies motyvais.
3. Suklydimas neigiamai paveikia klystančios šalies interesus.
4. Suklydusi šalis nėra prisiėmusi suklydimo rizikos – šiuo atveju visuomet reikia analizuoti ar nėra aplaidumo, neapdairumo. Jeigu suklydusios šalies elgesys buvo neapdairus, neatidus, tuomet šalis prisiima riziką.
5. Pirmenybė turi būti teikiama suklydusios šalies teisių gynimui.³⁹

Tam, jog šalis galėtų remtis tiek vienpuse, tiek abipuse klaida, turi būti išpildyti šie elementai.

LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 5 dalyje įtvirtinama šalies valios išraiškos klaida: „dėl šalies valios išraiškos ar jos perdavimo įvykusi klaida laikoma valią išreiškusios šalies suklydimu“⁴⁰. LR Civilinio kodekso komentaras nepateikia šios nuostatos išaiškinimo. Tačiau valios raiškos klaidą numato Vokietijos civilinio kodekso 119 straipsnis.⁴¹ Galime teigti, jog valios raiškos klaida vyksta valios formavimosi procese. Rusų teisininkai Novickis, Gambarovas teigia, jog „valios išraiška turi būti laikoma tikrąja šalies valia, kol neįrodomas šių elementų neatitikimas“⁴². Valios raiškos klaidą analizuoja ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. 2003 m. birželio 4 d. nutartyje kolegija pripažino, jog kuomet išoriškai išreikšta valia neatitinka sandorių dalyvių ketinimų, reiškia, kad ginčo sandoriai sudaryti su valios yda. Šioje byloje buvo konstatuota, jog ginčo sandoris sudarytas su valios raiškos klaida, nes išoriškai išreikšta ieškovės valia neatitiko tikrosios jos valios – teisę į nuosavybės teisių į žemę ir mišką atstatymą perleisti už atlyginimą.⁴³ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra ne kartą pabrėžęs, jog tam, kad nustatyti tikrąją sandorio šalies valią, buvusią sandorio sudarymo metu, to asmens paaiškinimai apie jo suvokimą dėl sudaryto sandorio yra itin reikšmingi, nes neatsiejami nuo jo asmens, būtini sandorio teisėtumui įvertinti. Tokiu atveju, kai sandoris ginčijamas argumentuojant valios išreiškimo trūkumais, iš esmės vien tik rašytinių įrodymų pagrindu nuspręsti dėl sandorį sudariusio, o vėliau jį ginčijančio asmens išreikštos valios ydingumo, nėra galima. Nagrinėjamo ginčo atveju būtina apklausti patį ieškovą, išsamiai išsiaiškinti kokia buvo jo valia, ko jis siekė sudarydamas ginčijamą sandorį, kaip jis įsivaizdavo pasekmes, kurios atsiras po sandorio sudarymo.⁴⁴ Taigi minėtame straipsnyje įtvirtinama suklydusios šalies teisė kreiptis į teismą dėl sandorio pripažinimo negaliojančiu dėl suklydimo, tačiau ji turi įrodyti, jog suklydo valios išreiškimo procese.

³⁹ Blum B.A. *Contracts: Examples and Explanations*. Florida: Aspen Law & Business, 2001. P. 423-424.

⁴⁰ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁴¹ Шапп Ян. *Основы гражданского права Германии*. Москва: БЕК, 1996. С. 188.

⁴² Гутников О.В. *Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания*. Москва: Книжный мир, 2005. С.190.

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Kalantaitė v. J.Dailydė, Nr. 3K-3-670/2003, kat. 15.2.2.6.; 16.5; 25.4.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Petrauskas v.E.Šuliokas, Nr. 3K-3-760/2003, kat. 15.2.2.6.; 15.2.2.7.

1.1 Suklydimo rūšys

Tiek teisinėje literatūroje, tiek teismų praktikoje susiduriama su esminio suklydimo rūšimis. Lietuvos teisės doktrina ir užsienio šalių teisės doktrina esminiu suklydimu laiko skirtingus atvejus, tačiau vieningai sutariama dėl to, jog esmine klaida laikomas suklydimas dėl sandorio esmės, sandorio dalyko ir konrahento asmens, kuriuose nesunku atpažinti romėnų *errores in negotio*, *errores in objekto ir errores in persona*. Lietuvos teismų praktikoje taip pat skiriami atvejai, kada šalis suklysta dėl sandorio vertės, atlygintinumo, objekto, taip pat butų privatizavimo bylos. Tuo tarpu užsienio šalių teisei žinomi ir tokie atvejai, kai suklystama dėl sandorio objekto kokybės, dėl sandorio įvykdomumo galimybės ir pan. Svarbu pabrėžti, jog LR Civilinis kodeksas nenustato baigtinio sąrašo atvejų, kuriuos galime laikyti suklydimo rūšimis. Todėl toliau aptarsime atskiras suklydimo rūšis, kurios tiek užsienio, tiek Lietuvos teisės doktrinoje ir praktikoje laikomos esminėmis.

1.1.1 Suklydimas dėl sandorio esmės

Suklydimas gali būti fundamentali sandorio negaliojimo priežastis, jei suklystama dėl sandorio esmės. Dažniausiai šis suklydimas pasireiškia tuo, kad „sandorio šalis klaidingai suvokia sudaromo sandorio prasmę, t.y. faktiškai sudaro kitos rūšies sandorį, o ne tą, kurį norėjo“.⁴⁵ Jau Romėnų teisėje buvo skiriama *error in negotio*, t.y. klaida dėl sutarties esmės: „ji gali įvykti esant neformalioms sutartims. Pavyzdžiui, viena šalis nori sudaryti vienokią sutartį, kita – kitokią. Tokiu atveju tai yra ne sutartis, o nesusipratimas“.⁴⁶ Kaip pavyzdį galime pateikti tokią situaciją, kuomet viena iš sandorio šalių galvoja, jog sudaroma nuomos sutartis, o kita sandorio šalis mano, jog tai panaudos sutartis.⁴⁷

Prancūzijos teisės doktrina šios rūšies suklydimą vadina *erreur – obstacle*.⁴⁸ Šiuo atveju šalis neteisingai suvokia konrahento ketinimus sudaryti sandorį. Toks neteisingas tikslo suvokimas iššaukia ir pačios šalies neteisingą elgesį. Sandoris negali būti pripažintas galiojančiu, nes abiejų

---

⁴⁵ Papirtis L.V. Baranauskas E. Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: MRU, 2005. T.2. P. 46.

⁴⁶ Nekrošius I. Nekrošius V. Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 221.

⁴⁷ Матвеев И.В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: Юрлитинформ, 2002. С. 138.

⁴⁸ Whinceys M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. England: Kluwer Law International, 2001. P. 272.

šalių valia nesutampa. Tai yra itin svarbu, nes sudarant sandorį šalių valia yra apjungta bendrų tikslų. Vienai iš šalių suklydus nebėra šalių valios suderinimo.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nagrinėtų bylų pripažino, jog sandorio šalis suklydo dėl sandorio esmės, nes neįgijo, kaip to tikėjosi, nuosavybės teisės į dalį buto.⁴⁹ Paminėtina dar viena byla, kurioje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pritarė pirmosios instancijos teismo sprendimui ir paliko jį galioti, nes pripažino, jog sudarydamos įkeitimo sutartis ieškovės suklydo dėl svarbių joms aplinkybių, kurias teisingai suvokdamos jos ginčijamų sandorių nebūtų sudariusios. Ieškovės užtikrino trečiojo asmens prievolės įvykdymą, pačios negaudamos jokio priešpriešinio patenkinimo iš sudarytų įkeitimo sandorių. Teismas pripažino, jog vien jau ši aplinkybė teikė pagrindą daryti prielaidą, kad sudarydamos įkeitimo sandorius ieškovės klysta.⁵⁰

1.1.2 Suklydimas dėl sandorio dalyko

Šiuo atveju šalių valia taip pat nesutampa. Romėnų teisėje, ši klaida vadinta *error in corpore*. Šiuo atveju esminis suklydimas susijęs su tuo, jog viena sandorio šalis mano, jog įgyja viena daiktą, o kita mano, jog turi perduoti visai kitą daiktą. J.Beatson teigia, jog „jeigu sandorio dalykas sandorio šalims nežinant išnyko, sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu dėl abipusės klaidos“.⁵¹

Anglosaksų teisinėje sistemoje suklydimo dėl sandorio dalyko precedentu laikoma byla *Couturier v. Hastie*. Šioje byloje šalys sudarė sandorį dėl grūdų pardavimo. Abi šalys tikėjosi, kad krovinys bus atplukdytas į Angliją iš Salonikų. Tačiau krovinys dar prieš sudarant sandorį sugedo ir buvo parduotas Tunise. Pirkėjas tvirtino, jog jis neprivalo mokėti, nes krovinys apskritai neegzistavo. Tačiau pardavėjas tvirtino priešingai, remdamasis faktu, jog pirkėjas prisiėmė riziką ir tai įpareigoja jį sumokėti krovinio kainą. Visgi Lordų rūmai nusprendė, jog pirkėjas neturi sumokėti.⁵²

Įdomi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2003 m. sausio 20 d. nutartis, kurioje ieškovas, ieškinio pagrindu nurodydamas esminę reikšmę turintį suklydimą, ginčijo dovanojimo sandorį. Ieškovas teigė suklydęs dėl sutarties dalyko, nes nurodė neturėjęs ketinimo padovanoti atsakovui 1/5

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje L.Ustinovič v. O.Ustinovič, Nr. 3K-3-803/2003, kat. 15.2.2.6.

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 9 d. nutartis, priimta civilinėje byloje E.Volkova, E.Morkūnienė, D.Skukauskienė v. AB „Turto bankas“, Nr. 3K-3-1155/2002, kat.15.2.2.6.

⁵¹ Beatson J. Anson's Law of Contract. New York: Oxford University Press, 2002. P.314.

⁵² Ten pat. P.314.

dalį antstato, pastatyto ant ūkinio pastato. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog ieškovas akivaizdžiai suklydo, nes minėtas antstatas netgi nebuvo civilinės apyvartos objektu.⁵³

Kitoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartyje ieškovė prašė iškeldinti iš jai nuosavybės teise priklausančio buto atsakovą. Atsakovas teigė, jog duodamas sutikimą dovanoti butą jis nežinojo, jog po žmonos mirties neteks teisės į gyvenamąjį plotą, todėl sutikimas dovanoti ginčo butą duotas klystant dėl esminio sandorio dalyko, t.y. sandorio pasekmių. Teisėjų kolegija nurodė, jog atsakovo teiginys, jog sutikdamas dovanoti butą jis manė, kad ieškovė senatvėje jį išlaikys, yra sandorio sudarymo motyvas, o suklydimas dėl sandorio motyvo negali būti laikomas esminiu suklydimu. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas paliko galioti apeliacinio teismo sprendimą.⁵⁴

1.1.3 Suklydimas dėl kontrahento asmens

Sandorio šalis taip pat gali suklysti ir dėl kontrahento asmens. Teisinėje literatūroje šios rūšies suklydimas dar vadinamas suklydimu dėl kitos sandorio šalies civilinio teisinio statuso. Romėnų teisėje ši klaidos rūšis taip pat skirta – *error in persona*. Laikyta, jog tai klaida dėl asmens, su kuriuo sudaroma sutartis, tapatybės. Tačiau svarbu pažymėti ir tai, jog „tokiai klaidai teisinė reikšmė suteikiama tik tada, kai iš sutarties esmės aišku, jog kontrahento asmenybė yra reikšminga sutarčiai sudaryti“.⁵⁵

Prancūzijos teisėje klaida dėl kontrahento asmens vadinama *erreur sur la persone*. Anglosaksų teisėje pagrindine taisykle laikoma, jog suklydimas turi būti susijęs su kitos sandorio šalies tapatybe, o ne su tam tikrais to asmens bruožais. Kaip pavyzdys pateikiama situacija, kuomet „asmuo į savo parduotuvės atidarymą pakviečia kino žvaigždę ir tai yra plačiai reklamuojama. Tačiau agentūra, su kuria buvo sudarytas sandoris, atsiunčia kitą žmogų su tokia pat pavarde arba visai kitą kino žvaigždę. Šiuo atveju asmens tapatybė yra svarbiausias sandorio klausimas. Visgi daugumoje situacijų, asmens tapatybė nėra svarbi, todėl šios rūšies suklydimas yra gana retas“.⁵⁶

Norėdama nuginčyti sandorį dėl suklydimo dėl kontrahento asmens, suklydusi sandorio šalis turi įrodyti, jog:

- a) buvo ketinimas sudaryti sandorį su kitu asmeniu – turi būti įrodyta, jog yra dviejų tapatybių supainiojimas.

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje P.Zubė v. A.Gudkovas, P.Jokšas, Nr. 3K-3-78/2003, kat. 15.2.2.6.

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zybartienė v S.Vaitkus, Nr. 3K-3-745/2001, kat. 15.2.2.6; 44; 46.

⁵⁵ Nekrošius I. Nekrošius V. Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. P. 221.

⁵⁶ Stone R. The Modern Law of Contract. London: Cavendish Publishing, 2005. P. 298.

- b) kita sandorio šalis žinojo apie šį ketinimą – šiuo atveju kyla įrodinėjimo problemų. Todėl pasiūlymą sudaryti sandorį gali akceptuoti tik asmuo, kuriam pasiūlymas adresuojamas.
- c) asmens tapatybė buvo esminis sandorio klausimas,
- d) buvo imtasi protingų žingsnių patikrinti tapatybę.⁵⁷

Vienoje iš nagrinėtų bylų Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nesutiko su apeliacinės instancijos teismo nutarties išvada, jog ieškovo argumentai, jog buvo suklysta dėl sandorio šalies, jos civilinio teisinio statuso, dėl turto savininkų teisinės padėties neturi teisinės reikšmės. Teisėjų kolegija konstatavo, jog „sandorio šalys, jų tikroji teisinė padėtis yra esminėmis sandorio sąlygomis, todėl būtina įvertinti iš esmės, ar ieškovas galėjo sąžiningai suklysti, arba būti suklaidintas ir ar dėl to galėjo neatitikti ieškovo išreikšta išorinė ir vidinė valia sudarant sandorį“.⁵⁸

1.1.4 Suklydimas dėl kitų esminių sandorio sąlygų

Užsienio šalių teisinėje literatūroje esminiu suklydimu pripažįstami ir tokie atvejai, kai šalis suklysta dėl sandorio dalyko savybių arba kokybės. Šiuo atveju viena sandorio šalis įsigydama atitinkamą daiktą mano, jog tas daiktas pasižymi tam tikromis savybėmis, tačiau išaiškėja, kad taip nėra.⁵⁹ Tačiau esminiu suklydimu dėl sandorio dalyko savybių pripažįstamas tik toks suklydimas, kai suklystama dėl tokių savybių, dėl kurių sumažėja galimybė daiktą panaudoti pagal paskirtį. Pavyzdžiui, „išnuomojamas namas poilsiui vasarai Kryme, tačiau paaiškėja, kad jis yra 5 km nuo jūros“.⁶⁰

Prancūzijos teisėje ši klaidos rūšis vadinama *erreur – nullité. Poussin* byla yra klasikinis šio atvejo pavyzdys. Pardavėjas pardavė Poussin'o stiliaus paveikslą rinkos verte, tačiau vėliau suprato pardavęs autentišką dailininko paveikslą. Sutartis buvo pripažinta negaliojančia, nes tiek pardavėjui, tiek pirkėjui dailininko tapatybė buvo esminė sandorio savybė.⁶¹

Anglosaksų teisėje plačiai analizuojamas atvejis, kuomet šalis suklysta dėl sandorio įvykdymo galimybės. Šalys mano, jog sandorį galima įvykdyti, tačiau iš tikrųjų taip nėra. Profesorius Treitelis tokius atvejus skirsto į tris kategorijas. Pirmiausia skiriamas fizinis negalimumas įvykdyti sandorį. Byloje *Sheikh Brothers Ltd v. Ochsner* ieškovai leido atsakovams

⁵⁷ Richards P.E. Law of Contract. Harlow: Pearson Education Limited, 2002. P.214.

⁵⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Revis“ v UAB „Garantas“, Nr. 3K-3-1068/2003, kat. 15.2.2.6; 40.6.

⁵⁹ Матвеев И.В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: Юрлитинформ, 2002. С. 139.

⁶⁰ Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания. Москва: Книжный мир, 2005. С. 204.

⁶¹ Whinceys M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. England: Kluwer Law International, 2001. P. 273.

kirsti jų žemės sklype augančius medžius, o atsakovai įsipareigojo pristatyti po 50 tonų medienos per mėnesį. Šalys nežinojo, jog iš to žemės sklypo neįmanoma išgauti 50 tonų medienos. Šioje byloje teismas nusprendė, jog sandoris yra negaliojantis, nes šalys suklydo iš esmės ir nei viena šalis neprisiėmė rizikos.⁶²

Taip pat svarbus ir teisinis negalimumas įvykdyti sutartį. *Cooper v. Phibbs* ieškovas sutiko išsinuomoti lašišų žvejybos teisę. Išaiškėjo, jog ieškovas, kaip riboto paveldėjimo šios teisės nuomininkas, buvo šios teisės savininkas. Taigi sandoris buvo pripažintas negaliojančiu.

Skiriamas ir komercinis negalimumas įvykdyti sutartį. *Griffith v. Brymer* byloje šalys sudarė kambario nuomos sutartį stebėti Edvardo VII karūnavimo procesiją. Tačiau procesija buvo atšaukta dėl Edvardo VII ligos. Nors fiziškai ir teisiškai sutartį galima buvo įvykdyti, tačiau karūnavimo procesijos atšaukimas sugriovė komercinį tikslą.

Analizuojant Lietuvos teismų praktiką ir doktriną, prie šios rūšies sandorių, sudarytų suklydus, galima priskirti suklydimą dėl sandorio vertės, objekto, neatlygintinumo, suklydimą dėl tinkamumo naudoti pagal paskirtį, taip pat butų privatizavimo bylas.

Vienoje iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nagrinėtų bylų ieškovė ginčijo žemės sklypo pardavimo sandorį, nes žemės sklypą pardavė už trigubai mažesnę nei buvo indeksuota žemės kainą ir daugiau nei devynis kartus mažesnę už rinkos kainą, t.y. visiškai sau nenaudingomis sąlygomis. Ieškovė teigė, jog sandoris sudarytas jai esmingai suklydus. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas išaiškino, jog gali būti suklysta dėl sandorio vertės, bet klydimas turi būti toks, kad protingas asmuo esant analogiškai padėčiai būtų sandorį sudaręs kitokiomis sąlygomis ar jo iš viso nesudaręs. Tiek pirmosios, tiek Apeliacinės instancijos teismai nagrinėdami šią bylą rėmėsi tuo, jog vienai sandorio šaliai ši sutartis buvo labai finansiškai naudinga. Tokie argumentai turi būti grindžiami įrodymais ir byloje nustatytomis aplinkybėmis. Jeigu sandorio sudarymo metu pirkimo – pardavimo kaina yra labiau palanki vienai iš sandorio šalių, tai, svarstant ar sandorio šalis dėl kainos nėra suklydusi, turi būti įvertintos aplinkybės, kurios turėjo įtakos sandorio kainos nustatymui tarp konkrečių šalių. Tam gali turėti įtakos šalių tarpusavio santykiai, jų pobūdis, šalių tarpusavio įsipareigojimai ir kita. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog galima savo teises ir interesus adekvačiai apginti kitais gynimo būdais.⁶³ Prancūzijos teisės doktrinoje suklydimas dėl daikto vertės dažniausiai nėra pagrindas pripažinti sutartį negaliojančia, išskyrus kai daikto vertė buvo esminė sutarties sąlyga.⁶⁴

⁶² McKendrick E. Contract Law. London: McMillan Press LTD, 1994. P. 226.

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Tomaševič v. R.Kozlovski, L.Kozlovska, M.Kozlovski, Nr. 3K-3-863 /2003, kat. 15.2.2.6.; 37.10.

⁶⁴ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 400.

Kitoje byloje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog ieškovė suklydo dėl sandorio objekto (galvojo, kad gaus gyvenamąjį namą su žemės sklypu, o gavo pirtį be žemės sklypo), todėl paliko galioti pirmos instancijos teismo sprendimą.⁶⁵

Įdomi yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. vasario 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Montvilo vardo Lenkų kultūros fondacija Lietuvoje v. R.Kupčinskis, B.Olechnovič, B.Zarembo, K.Harasimovič, V.Olechnovič, kurioje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog šioje byloje atsakovė, dovanodama namą ieškovui suklydo dėl esminio dovanojimo sandorio elemento – atlygintinumo. Namas buvo dovanotas ieškovui su sąlyga, jog pastarasis padės atsakovei. Nors dėl tokios paramos buvo susitarta žodžiu, bet jis įvyko tuo pat metu, kai buvo sudarytas dovanojimo sandoris. Ieškovas neturėjo jokios pareigos dovanotojui. Supratusi savo klaidą atsakovė siekė sandorio panaikinimo.⁶⁶

Kalbant apie butų privatizavimo bylas, paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2001 m. gegužės 15 d. nutartis, kurioje ieškovas kreipėsi į teismą prašydamas pripažinti sandorį negaliojančiu dėl suklydimo. Byloje buvo nustatyta, kad buvo susitarimas ginčo butą privatizuoti atsakovės vardu, tokį susitarimą pasirašė tiek ieškovas, tiek atsakovė. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog ieškovas privalėjo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų ir atsikirtimų pagrindu. Šiuo atveju ieškovas turėjo įrodyti, kad susitarimas pirkti privatizuojamą butą atsakovės vardu buvo sudarytas suklydimo, turinčią esminę reikšmę, įtakoje. Teismai, įvertinę byloje surinktus įrodymus, konstatavo, kad ieškovas neįrodė, jog jis veikė suklydimo įtakoje. Todėl teisėjų kolegija paliko sprendimus nepakeistus.⁶⁷

Kita įdomi byla, susijusi su sandorių pripažinimu negaliojančiais dėl suklydimo, yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 1999 m. gegužės 31 d. nutartis, kurioje ieškovė ginčijo sandorį ir prašė jį pripažinti negaliojančiu, nes sudarydama susitarimą ji suklydo dėl to, kas taps privatizuojamo buto savininku: ji manė pati tapsianti buto bendrasavininke kartu su atsakovu. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, jog byloje, dėl susitarimo privatizuoti butą pripažinimo negaliojančiu, kuomet reikalavimas susitarimą pripažinti negaliojančiu motyvuojamas šį susitarimą sudariusio asmens suklydimu dėl to, kas taps privatizuoto buto savininku, būtina atkreipti dėmesį, kad pastaroji aplinkybė, t.y. aplinkybė, kas taps buto savininku, yra esminė tokio susitarimo sąlyga. Todėl suklydimas dėl šios aplinkybės turi esminę reikšmę. Kai susitarimas privatizuoti butą nėra ginčijamas visiškai, o tik keliamas klausimas dėl to, kas turėjo tapti

---

⁶⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. kovo 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje I.Sergejeva v J.Panavienė, Nr. 3K-3-309/2001, kat. 15.2.2.6.

⁶⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Montvilo vardo Lenkų kultūros fondacija Lietuvoje v. R.Kupčinskis, B.Olechnovič, B.Zarembo, K.Harasimovič, V.Olechnovič, Nr. 3K-3-206/2001, kat. 15.2.2.6.

⁶⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Maslov v J.Maslova, Nr. 3K-3-305/2001, kat. 15.2.6; 18.4; 25.6.1.

privatizuoto buto savininkais ar savininku, pripažinti visiškai negaliojančiu privatizavimo sandorį nėra pagrindo. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas šioje byloje taip pat pripažino, jog asmenys, įrodę, kad sudarydami susitarimą privatizuoti butą, jie suklydo dėl to, kas taps buto savininku, turi teisę reikalauti, kad jiems būtų pripažinta nuosavybės teisė į dalį privatizuoto buto.⁶⁸

Apibendrinus pažymėtina, jog baigtinio suklydimo rūšių sąrašo nėra. Sudarydamas sandorį asmuo gali suklysti tiek dėl sandorio esmės, dalyko, kontrahento asmens, tiek dėl kitų sandorio aplinkybių. Bet kokiu atveju reikalaujama, kad suklysta būtų iš esmės, todėl svarbu yra nustatyti šalių tikruosius ketinimus sudarant sutartį ir ar vidinė valia atitiko išreikštąją.

---

⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1999 m. gegužės 31 d. nutartis, priimta civilinėje byloje E.Jankauskienė v. K.Ryšys, R.Steniulienė, Kauno miesto valdyba, Nr. 3K – 3 - 206/1999, kat. 42.

1.2 Dėl suklydimo sudarytų sandorių nugalinimo tvarka bei galimi teisių gynimo būdai

Sandorių pripažinimas negaliojančiais siejamas su materialinių pasekmių pašalinimu, kurios atsirado sandorio vykdymo pasekoje, arba tam tikrais atvejais, tokių pasekmių išvengimu, jei sandoris dar neįvykdytas.⁶⁹ Visgi atsižvelgiant į sandorių negaliojimo instituto tikslus ir paskirtį, kaip yra pabrėžęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, „sandoris yra saugotina vertybė, jo negaliojimas griaua turtinius santykius ir taip sukelia žalą, todėl jei yra galimybė išsaugoti sandorį – jis paliekamas galioti, nors ir turi tam tikrų trūkumų“⁷⁰

Pagal LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 1 dalį „iš esmės suklydus sudarytas sandoris gali būti teismo tvarka pripažintas negaliojančiu pagal klydusios šalies ieškinį.“⁷¹ Taigi pareiga įrodyti, kad suklysta ir kad suklydimas buvo esminis, tenka ieškovui. Gali kilti klausimas kokių tikslų siekiama šiomis normomis? Pirmiausia toks reglamentavimas paaiškinamas remiantis pačia sandorio prigimtimi – sandoris yra ne tik asmenų elgesio savireguliacijos priemonė, kuria remiantis sandorio šalių elgesį lemia sandoryje įtvirtintos teisės ir pareigos, tačiau ir siekis apsaugoti sąžiningą suklydusią šalį. Iki 2001 m. liepos 1 d. Lietuvos Respublikoje galiojusio Civilinio kodekso 56 straipsnis numatė, jog sandoris, sudarytas suklydimo, turinčio esminę reikšmę, įtakoje, gali būti teismo ar arbitražo pripažįstamas negaliojančiu pagal šalies, veikusios suklydimo įtakoje, ieškinį. Taigi 1964 m. Civilinis kodeksas numatė ir arbitražo teisę pripažinti sandorį negaliojančiu kaip sudarytą suklydimo įtakoje. Dabar galiojantis Civilinis kodeksas numato teisminę sandorio pripažinimo negaliojančiu tvarką. Tai paaiškinama ne tik remiantis teisingumo, protingumo, sąžiningumo principais, sandorių negaliojimo instituto pagrindais, tačiau ir LR Konstitucijos 109 straipsnyje įtvirtinta pamatine nuostata, kad „teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai“.⁷² Tačiau nepaisant to, jog sandorį pripažinti negaliojančiu, grąžinti šalis į buvusią teisinę padėtį remiantis LR Civilinio kodekso norma yra teismo diskrecinė teisė, visgi šalims nedraudžiama susitarimu numatyti teisės kreiptis į arbitražą.

Teisinėse sistemose naudojama gausybė skirtingų nuomonių norint nuspręsti, ar sutartis gali, ar negali būti pripažinta negaliojančia dėl suklydimo. Dominuojanti nuomonė yra ta, kad sutartis negali būti pripažįstama negaliojančia vien todėl, kad viena sutarties šalis dėl klaidos klaidingai suformavo savo valią arba neklaidingai suformuotą valią išreiškė klaidingai. Tokiu atveju ji suinteresuota sutartį nutraukti. Tam priešpriešinamas kitos sutarties šalies interesas – būti

⁶⁹ Шестакова Н.Д. Недействительность сделок. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. С. 61.

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Vindžigelskis v UAB „Kvietenė“, Nr.3K-3-428/2005, kat.21.4.2.6.

⁷¹ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁷² LR Konstitucija// Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.

apsaugotai, pasitikint sutarties galiojimu. Šiandien kryptama prie nuomonės, kad apyvartos apsaugos ir teisinio saugumo dėlei sandorio pripažinimas negaliojančiu dėl klaidos turi likti reta išimtimi.

Pagal LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 3 dalį, jeigu iš esmės suklydus sudarytas sandoris pripažįstamas negaliojančiu, tai taikomos šio kodekso 1.80 straipsnio 2 dalies nuostatos. Remiantis pastaruoju straipsniu, „kai sandoris negalioja, viena jo šalis privalo grąžinti kitai sandorio šaliai visa, ką yra gavusi pagal sandorį, o kai negalima grąžinti to, ką yra gavusi, natūra, - atlyginti to vertę pinigais“.⁷³ Taigi, šiame straipsnyje įtvirtinamos bendros turtinės sandorio negaliojimo pasekmės: šalys grąžinamos į padėtį, buvusią iki sudarant sutartį. Be to, straipsnis įtvirtina, jog „šalis, pagal kurios ieškinį sandoris pripažįstamas negaliojančiu, turi teisę reikalauti iš antrosios šalies atlyginti turėtas išlaidas, taip pat savo turto netekimą ar sužalojimą, jeigu įrodo, kad suklydo dėl antrosios šalies kaltės. Jeigu tai neįrodyta, šalis, pagal kurios ieškinį sandoris pripažintas negaliojančiu, privalo atlyginti antrajai šaliai turėtas išlaidas, taip pat jos turto netekimą ar sužalojimą“.⁷⁴ Šiuo atveju svarbus elementas yra atsakovo kaltė. Taigi remiantis šiuo straipsniu, taikoma dvišalė restitucija. Galime teigti, jog suklydusios šalies grąžinimas į buvusią padėtį vertintinas kaip jos teisių ir interesų apsaugos priemonė, o teisės pažeidėjo atžvilgiu (jei buvo suklysta dėl antrosios šalies kaltės) – kaip sankcija. Taigi suklydusiai šaliai keliamas uždavinys įrodyti, jog ji suklydo dėl antrosios šalies kaltės. Nepavykus šio fakto įrodyti, suklydusi šalis privalo atlyginti kontrahentui jo patirtą žalą. Tai galima vertinti kaip sankciją suklydusios šalies atžvilgiu. Toks kaltinimas be įrodymų pakenktų teisinių santykių stabilumui. Taigi galime daryti išvadą, jog pripažinus sandorį negaliojančiu dėl suklydimo, taikomas LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 3 dalis, kuria remiantis paskirstomi nuostoliai tarp šalių. Straipsnis įtvirtina dvišalės restitucijos taikymą. Be to:

- a) tuo atveju, kai suklydusi šalis klysta dėl antrosios šalies kaltės – ji gali reikalauti atlyginti turėtas išlaidas,
- b) kai asmuo klysta pats – suklydusi šalis privalo atlyginti kitai šaliai nuostolius.

Reikalavimas atlyginti patirtus nuostolius suklydusiai šaliai, kuomet suklydimą lėmė kontrahento elgesys, mūsų nuomone, vertintinas kaip sąžiningų civilinių teisinių santykių subjektų teisių gynimas. Suklydusiam asmeniui turi būti atlyginti patirti nuostoliai, jeigu ji nukentėjo dėl kontrahento elgesio. Be to, taip pat „įdomu pažymėti, jog 1964 m. LR Civilinis kodeksas restitucijos sąvokos nebuvo įtvirtinęs. Šis terminas nevartojamas ir dabar galiojančiame Rusijos Federacijos civiliniame kodekse.“⁷⁵

⁷³ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁷⁴ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁷⁵ Dambrauskaitė A. Restitucijos taikymo sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr.37(29). P. 81.

Galime teigti, kad „vienas iš sandorio pripažinimo negaliojančiais tikslų yra pašalinti tas turtines pasekmes, kurios jau kilo vykdant tokį sandorį, nes, jei sandoris dar nepradėtas vykdyti, nekyla klausimas ir dėl įvykdymo pagal tokį sandorį gražinimo. Dar vienas sandorių pripažinimo negaliojančiais instituto tikslas – konstatuojant sutarties neteisėtumą, apginti privatų ar viešą interesą, nustatyti kaltajai ar nesąžiningai sutarties šaliai tam tikras sankcijas, o restitucijos mechanizmas laikytinas priemone, padedančia šį tikslą pasiekti“.⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. rugsėjo 28 d. nutartyje nurodė, jog teismai, pripažindami sandorį negaliojančiu ir gražindami ūkinį pastatą ieškovo nuosavybėn, taikė dalinę restituciją, t.y. nepasisakė dėl pinigų, kurie buvo sumokėti už ūkinį pastatą gražinimo atsakovui. Toks restitucijos taikymas yra neteisingas. Gražinus ieškovui pastatą ir nepriteisus už jį sumokėtų pinigų, ieškovas nepagrįstai praturtėtų kitos sandorio šalies sąskaita.⁷⁷

Kalbant apie LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 3 dalį svarbu ir tai, jog teisės norma nurodo, jog ieškinį gali pareikšti suklydusi šalis. Tačiau ar tai reiškia, jog teisę pareikšti turi tik fizinis asmuo, ar tokią teisę turi ir juridiniai asmenys bei jų atstovai? Taip pat kyla klausimas ir dėl to, ar gali ieškinį pareikšti suklydusios šalies įpėdiniai. Pasak O.V. Gutnikovo, „asmuo, nesantis sandorio šalimi, negali būti ieškovu, nes tai susiję su tuo, jog spręsti apie klaidingą valios susiformavimą gali tik pats suklydęs asmuo.“⁷⁸ Remiantis LR Civilinio kodekso 2.81 straipsnio 1 dalies nuostata veiksnumą ir teisnumą juridiniai asmenys įgyvendina per savo valdymo organus. Įstatyme sakoma, kad juridinių asmenų bylas teisme veda jų valdymo organai, neperžengdami suteiktų jiems pagal įstatymą ar steigimo dokumentus įgaliojimo ribų. Taigi tokiais atvejais galima teigti, jog bylą veda pats juridinis asmuo. Tuo tarpu atstovai pagal įstatymą atlieka atstovaujamojo vardu visus procesinius veiksmus, kuriuos turi teisę atlikti atstovaujantieji. Akivaizdu, jog teisė kreiptis į teismą pripažįstama tiek fiziniams, tiek juridiniams asmenims bei jų atstovams.

Kalbant apie suklydusios šalies įpėdinių teisę pareikšti ieškinį, svarbu pažymėti, jog ieškinys yra pagrindinė pažeistų teisių gynimo priemonė, todėl „kiekvienas asmuo gali reikalauti apginti savo ar kito asmens įstatymo saugomas teises ir interesus“.⁷⁹ LR Civilinis kodeksas nustato asmenis, galinčius būti įpėdiniais, įpėdinių pagal įstatymą eiles, bei asmenis, kurie neturi teisės paveldėti. Todėl akivaizdu, jog, jeigu asmuo paveldėjimą priėmė teisėtai, esant jo teisių pažeidimui, turi teisę kreiptis į teismą siekdamas apginti savo pažeistą subjekcinę teisę.

---

⁷⁶ Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teisinės pasekmės - Lietuvos ir Prancūzijos teisės lyginamieji aspektai: daktaro dis. soc.mokslai: teisė (01 S)/MRU.- V., 2006. P. 53.

⁷⁷ 2005 m. rugsėjo 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Vindžigelskis v UAB „Kvietenė“, Nr.3K-3-428/2005, kat.21.4.2.6.

⁷⁸ Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания. Москва: Книжный мир, 2005. С. 207.

⁷⁹ Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.512.

Anglosaksų teisėje pagrindinis teisių gynimo būdas yra sutarties anuliavimas suklydusios šalies atžvilgiu. Vienašalės klaidos atveju yra tik viena suklydusi šalis, tačiau kai klaida yra abipusė, tuomet šalys dalinasi klaida. Jeigu abi šalys nori nutraukti sutartį, tuomet jos tai gali padaryti susitarimu. Sutartį pripažinus negaliojančia, šalys turi gražinti bet kokią gautą naudą. Gautas turtas turi būti gražinamas natūra, o jei to neįmanoma padaryti – taikoma restitucija atlyginant rinkos verte. Teismas turi diskrecijos teisę taikyti kitokius teisių gynimo būdus. Pavyzdžiui, esant vienašalei klaidai, suklydusi šalis gali būti įpareigota sumokėti priklausančias išlaidas, kad nesuklydusi šalis būtų gražinta į *status quo*. Labai retais atvejais teismas gali palikti sutartį galioti, tačiau apskaičiuoja padarytus nuostolius.⁸⁰

Remiantis Rusijos Civiliniu kodeksu, suklydimo priežastis yra reikšminga nuostolių atlyginimo klausimams spręsti. Pagal 178 straipsnio 2 dalį šalis, dėl kurios kaltės buvo suklysta, privalo atlyginti suklydusiai šaliai sutarties pripažinimu negaliojančia padarytus nuostolius. Jeigu kitos šalies kaltės dėl suklydimo nėra, tai šalis, pagal kurios ieškinį sutartis pripažinta negaliojančia, privalo atlyginti kitai šaliai sutarties pripažinimu negaliojančia padarytus nuostolius. Suklydusi šalis turi teisę reikalauti pripažinti sutartį negaliojančia per vienerius metus nuo tos dienos, kai sužinojo suklydusi.

Švedijos sutarčių įstatymas numato, jog sutarties pripažinimas negaliojančia dažniausiai reiškia tik šalių gražinimą į ankstesnę padėtį. Sąžiningų trečiųjų asmenų teisėms sutarties pripažinimas negaliojančia paprastai įtakos neturi.

Remiantis Vokietijos CK, pripažinus sutartį negaliojančia pagal suklydusios šalies ieškinį, ieškovas turi atlyginti kitai šaliai nuostolius. Tačiau nuostolių atlyginimas neturi viršyti naudos, kurią būtų gavusi šalis, jei sandoris nebūtų sudarytas suklydimo įtakoje. Kai šalies suklydimui įtakos turėjo ir kitos šalies nesąžiningi veiksmai, tai, pripažinus sutartį negaliojančia, nesąžininga šalis negali reikalauti atlyginti nuostolius.⁸¹

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodo, jog „teismas turi teisę, bet neprivalo pripažinti negaliojančiu sandorį, sudarytą suklydus. Tam, kad sandoris būtų pripažintas negaliojančiu CK 1.90 straipsnio pagrindu, nepakanka konstatuoti, jog buvo iš esmės suklysta. Kiekvienu atveju būtina išsiaiškinti, ar nėra numatytų aplinkybių dėl kurių sandoris neturi būti pripažintas negaliojančiu. Be to, svarbu nustatyti ar klydo tik viena sandorio šalis ar abi šalys. Vienpusės klaidos atveju, kai nėra kitos šalies kaltės, sandoris gali būti pripažįstamas negaliojančiu tik išimtiniais atvejais, kai yra svarbios aplinkybės, dėl kurių ieškovo suklydimą galima pateisinti. Priešingu atveju nepagrįstai nukentėtų kita sandorio šalis, būtų griaunamas sandorių stabilumas“.⁸² Taigi Lietuvos

⁸⁰ Blum B.A. Contracts: Examples and Explanations. Florida: Aspen Law & Business, 2001. P. 426.

⁸¹ Шапп Ян. Основы гражданского права Германии. Москва: БЕК, 1996. С. 191.

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje „Žemaitijos žiedas“ v V.Lidžienės įmonė, Nr. 3K-3-107/2004, kat. 15.1.; 15.2.2.6.

Aukščiausiasis Teismas įneša aiškumo nustatydamas tam tikrus kriterijus, kuriais remiantis galima būtų vertinti suklydimą ir sandorio pripažinimo negaliojančiu klausimą. Siekiant užtikrinti civilinės apyvartos stabilumą ir asmenų teisių apsaugą, būtų tikslinga apibrėžti kuomet teismas privalo, o kada ne, pripažinti sandorį negaliojančiu dėl suklydimo.

Užsienio šalių teisinėse sistemose kaip apsaugos mechanizmas yra numatytas ieškininės senaties terminas. Pavyzdžiui, dažniausiai yra numatoma, jog „suklydusi šalis gali reikalauti sutartį pripažinti negaliojančia per penkerių metų ieškininės senaties terminą, pradedamą skaičiuoti nuo klaidos paaiškėjimo dienos“.⁸³ Tuo tarpu LR Civilinio kodeksas atskiro senaties termino pažeistai teisei ginti nenustato. Todėl taikytinas bendras ieškinio senaties terminas – 10 metų (LR Civilinio kodekso – 1.125 straipsnis).

Svarbu pažymėti, jog LR Civilinio kodekso 1.90 straipsnio 7 dalis suteikia teismui teisę atmesti ieškinį dėl sandorio pripažinimo negaliojimo, jeigu suklydusios šalies teisės ir interesai gali būti apginti kitais būdais.⁸⁴ Šalis gali pasinaudoti LR Civilinio kodekso 6.228 straipsnyje įtvirtinta galimybe pašalinti esminę šalių nelygybę keičiant sutartį ar esminę nelygybę sukeliančią jos sąlygą. Tokia nuostata įtvirtinta ir UNIDROIT principų 3.7 straipsnyje, kuris numato, jog šalis negali remtis suklydimu, jeigu aplinkybės leidžia taikyti kitokį teisių gynimo būdą, susijusį su sandorio neįvykdomumu.⁸⁵ LR Civilinio kodekso komentaras pateikia išaiškinimą, jog remiantis šiuo straipsniu „šaliai suteikiama teisė apskritai atsisakyti sutarties arba tam tikros jos sąlygos ar sąlygų, jeigu šios lemia didžiulį šalių prievolių neatitikimą – viena šalis kitos sąskaita įgyja neproporcingai didelį pranašumą, gauna neproporcingai didelę, palyginti su jos prievolėmis, naudą, o kita šalis negauna nieko arba jos gaunama nauda yra neproporcingai maža, atsižvelgiant į jos prievoles. Akivaizdus šalių tarpusavio prievolių neatitikimas turi būti sudarant sutartį.“⁸⁶

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat ne kartą pažymi, jog sandorio negalima pripažinti negaliojančiu dėl suklydimo, jeigu suklydusio asmens teises galima apginti kitais būdais. Pavyzdžiui, jeigu suklydęs asmuo patyrė nuostolių dėl varžytinės organizavusio asmens kaltės, tai jis turi teisę reikšti varžytinių organizatoriui ieškinį dėl nuostolių atlyginimo, bet ne reikalauti pripažinti pardavimo iš varžytinių aktą negaliojančiu dėl suklydimo.⁸⁷ Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kalbėdamas apie kitus galimus teisių gynimo būdus, pažymi, jog, kai nustatyta, kad šalys yra sudarę kitą sutartį, tokiu atveju pažeistos teisės gali būti ginamos taikant

⁸³ Mikelėnas V. Sutarčių teisė. Vilnius: Justitia, 1996. P. 384.

⁸⁴ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

⁸⁵ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004.

<http://www.UNIDROIT.org/english/principles/contracts/main.html>;

⁸⁶ LR CK Komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.305.

⁸⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje „Žemaitijos žiedas“ v V.Lidžienės įmonė, Nr. 3K-3-107/2004, kat. 15.1.; 15.2.2.6.

sutarties šalims pasekmes to sandorio, kuri jos iš tikrųjų turėjo galvoje, ar atsisakant nuo to sandorio, kuri šalys iš tikrųjų turėjo galvoje.⁸⁸

Taip pat svarbu pažymėti ir tai, jog tiek Lietuvos doktrinoje, tiek užsienio šalių teisėje sutinkama nuomonė, jog sandoris negali būti pripažintas negaliojančiu, jei esminiai sandorio faktai atsiranda po sandorio sudarymo. Tokiais atvejais taikomos kitos teisinės priemonės, pavyzdžiui, gali būti pakeistos sutarties sąlygos, sutartis gali būti nutraukta remiantis LR Civilinio kodekso 6.204 straipsniu. Taigi šiuo atveju neabejotinai įtvirtinama šių institutų sąsaja, nes, nesant galimybės apginti savo pažeistas teises remiantis suklydimu, atsiradus esminėms aplinkybėms po sandorio sudarymo, asmuo turi teisę apginti savo teises remiantis LR Civilinio kodekso 6.204 straipsniu.

Taigi šalis negali reikalauti pripažinti sutartį negaliojančia remdamasi suklydimu, jeigu galima taikyti kitus gynimo būdus, susijusius su sutarties neįvykdymu.

---

⁸⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje M.Bavėjan v. N.Galinienė, L.Galinis, Nr. 3K-3-958/2002, kat.15.2.2.6; 44; 25.6.1.

2. Sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto bendrosios nuostatos

LR Civilinio kodekso 6.189 ir 6.200 straipsniuose nustatyta, jog sutartis jos šalims yra privaloma ir turi būti vykdoma. Taigi LR Civilinis kodeksas „įtvirtina kertinį sutarčių teisės principą *pacta sunt servanda*, kuris reikalauja, kad sutarčių būtų laikomasi ir jos būtų vykdomos“.⁸⁹ Taigi pripažįstama, kad „tik įvykdžiusios sutartį, šalys pasiekia rezultatą, kurio tikėjosi ją sudarydamos“.⁹⁰ Reikalavimas, kad sutartis būtų įvykdyta tinkamai, teisinėje literatūroje pagrįstai vadinamas pagrindiniu sutartinių prievolių vykdymo principu, nes prievolė pasibaigia tada, kai tinkamai įvykdoma (CK 6.123 str.)⁹¹. Tinkamas prievolės įvykdymas reiškia, jog „šalies atliekami veiksmai turi tiksliai atitikti prievolės sąlygas pagal keliamus reikalavimus bei kitus įstatymo ir sutarties nurodymus“.⁹² Ypač griežtai šis principas vertinamas anglosaksų teisėje, kuri nustato, jog jeigu šalys sudarė sutartį, ji turi būti vykdoma bet kokių atveju.⁹³ *Pacta sunt servanda* principo taikymas svarbus, nes reguliuoja žmonių elgesį bei užtikrina normalios komercinės praktikos funkcionavimą. Tam, kad sudariusios sutartį šalys pasiektų savo tikslų, asmenys privalo sudarytas sutartis vykdyti tinkamai ir sąžiningai. *Pacta sunt servanda* principas grindžiamas gera valia, todėl užtikrinant sutartinių teisinių santykių stabilumą šalys privalo ne tik tinkamai vykdyti sutartis, tačiau ir gerbti viena kitos sutartinius įsipareigojimus.

Visgi nors *pacta sunt servanda* principas įtvirtinamas Lietuvos teisėje, tačiau vykdant sutartį galimi itin dideli sunkumai, dėl kurių besąlygiškas minėto principo taikymas galėtų reikšti protingumo, sąžiningumo ir teisingumo principų, sutarties šalių interesų pusiausvyros pažeidimą. Taigi šis principas nėra absoliutus ir galimos jo išimtys, kurios nustatomos LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnyje. Remiantis minėtu straipsniu, įtvirtinančiu *rebus sic stantibus* principą, galima koreguoti sutarties vykdymą, jeigu ją vykdyti tampa sudėtinga: „jeigu atsiradus prievolei iš esmės pasikeičia aplinkybės, dėl kurių reikalauti iš skolininko įvykdyti prievolę tokiomis pat sąlygomis būtų nesąžininga, prievolės vykdymo sąlygos gali būti peržiūrėtos arba skolininkas apskritai gali būti atleistas nuo jos vykdymo“⁹⁴. Panaši norma buvo nustatyta ir 1964 m. Civilinio kodekso 177 straipsnio 2 dalyje, kuri numatė, jog „jeigu dėl nepaprasto aplinkybių pasikeitimo prievolės

⁸⁹ LR CK Komentarai. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P. 269.

⁹⁰ Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. P. 420.

⁹¹ Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro dis. soc.mokslai: teisė (01 S)/ LTU.- V., 2004. P.30.

⁹² Ambrasienė D. Baranauskas E. Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: MRU, 2004. P.30.

⁹³ Whincup M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2001. P.303.

⁹⁴ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P.199.

įvykdymas susijęs su dideliais sunkumais arba vienai iš šalių gresia didelės, aiškiai neekvivalentiškos išlaidos ir to šalis negalėjo numatyti, sudarydama sutartį, tai teismas, įvertinęs šalių interesus, suinteresuotos šalies reikalavimu gali nustatyti prievolės mokėjimų dydį ar nutraukti sutartį.⁹⁵ Taigi LR Civilinio kodekso norma, įtvirtinanti sutartinių įsipareigojimų vykdymą pasikeitus aplinkybėms, numato vienos iš šalių teisių apsaugą, kuomet dėl pasikeitusių aplinkybių jos padėtis yra apsunkinama. Bet koku atveju toks pasikeitimas yra siejamas su sąžiningumo principu: sutarties įvykdymo reikalavimas pasikeitusiomis sąlygomis būtų nesąžiningas, o juk sąžiningumo principas įpareigoja atsižvelgti į teisėtus ir pagrįstus kitos šalies interesus.

Tiek UNIDROIT principai, tiek Europos sutarčių teisės principai įtvirtina šalių pareigą vykdyti sutartį net kai jos vykdymas tampa komplikuoatas.⁹⁶ Tokia nuostata siekiama išlaikyti sutartinių teisinių santykių stabilumą, nes nuo to priklauso šalių teisių ir interesų apsauga, asmenų tikrumas dėl jų teisinio saugumo. Todėl, kaip nurodė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, „turi būti dedamos maksimalios pastangos sutarčiai išsaugoti“.⁹⁷ Svarbu atkreipti dėmesį ir į LR Civilinio kodekso 6.200 straipsnyje įtvirtintą ne tik tinkamo ir sąžiningo sutarties vykdymo principą, tačiau ir šalių bendradarbiavimo ir kooperavimosi principą, dedant maksimalias pastangas sutarties įvykdymui, kokių būtų ėmęsis tokiomis aplinkybėmis protingas asmuo. Apie sutarties šalių bendradarbiavimo pareigą yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nagrinėtų bylų. Teisėjų kolegija pažymėjo, jog „pagal įstatymą pareigą bendradarbiauti turi tiek skolininkas, tiek kreditorius, jie turi padėti vienas kitam įgyvendinti savo teises ir vykdyti pareigas, kylančias iš sutarties, informuoti viena kitą apie atsiradusias sąlygas, susijusias su prievolės vykdymu“.⁹⁸ Taigi bendradarbiavimo principas svarbus tuo, jog užtikrina šalių pareigą stengtis išsaugoti sutartį. Tai paaiškinama ne tik noru užtikrinti normalų teisinės - ekonominės apyvartos funkcionavimą, tačiau ir apsaugoti šalis nuo nepagrįsto sutarties nutraukimo. V.Mikelėnas teisingai pastebi, jog „sutarties vykdymo iš esmės pasikeitus aplinkybėms institutas leidžia užtikrinti sąžiningumą ir lygiateisiškumą prievolių teisėje“.⁹⁹ Taigi minėta norma leidžia koreguoti sutartinių prievolių turinį jų vykdymo eigoje: vykdant sutartį atsiradus nenumatytoms aplinkybėms ir taip apsunkinus sutarties šalies padėtį, galima sutarties sąlygas keisti, atsižvelgiant į pasikeitusią situaciją.

Kalbant apie sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutą svarbu pažymėti, jog „kontinentinės teisės mokslui jau šimtmečius žinomas klausimas: ar gali būti asmuo

⁹⁵ LR CK// Valstybės Žinios. 1964, Nr. 19-138.

⁹⁶ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004.

<http://www.UNIDROIT.org/english/principles/contracts/main.html>; The Principles of European Contract Law. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000. <http://www.storme.be/PECLre.html>;

⁹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zolotoriovas v UAB „Baldras“, Nr. 3K-3-346/2004, kat. 37.8; 45.7.

⁹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje AB Stomatologijos poliklinika v. Kauno miesto savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-11/2006, kat. 42.5; 42.7; 42.9; 42.10; 42.11.2; 54.1 (S).

⁹⁹ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P.199.

atleistas nuo sutartinių pasižadėjimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms? Jis randa išraišką mūsų jau minėtoje teorijoje apie *clausula rebus sic stantibus*: pagal ją sutarties tolesnis gyvavimas savo prasme turėtų priklausyti nuo sutarties sudarymo metu esančių aplinkybių tolesnio plėtojimosi. Visgi ši teorija neišsikovojo pripažinimo. Ji buvo laikoma per daug nekonkrečia ir nepalankia teisiniam saugumui. Tik apie XIX a. vidurį Windscheidas išplėtojo teoriją apie priešpriešinį patenkinimą, kuria buvo atsižvelgta į aplinkybių pasikeitimą. Pasak šios teorijos, atsižvelgiama į sutarties neįvykdymą dėl pasikeitusių aplinkybių, jeigu sudarant sutartį nuviliami esantys lūkesčiai, įsivaizdavimai ar šalių prielaidos dėl tolesnės pasaulio raidos¹⁰⁰. Remiantis šia teorija pabrėžtina, jog pasikeitusi situacija pasikeičia iš esmės ir tokiu būdu nesąžininga šalis versti įgyvendinti sutartį.

Pasikeitusių aplinkybių poveikio sutarčiai problema egzistuoja visose teisinėse sistemose, tačiau formos skiriasi. Danijos teismai yra išvystę žlugusių prielaidų doktriną, kuria remiantis šalis bus atleista nuo įsipareigojimų vykdymo, jei atsiranda nepaprastos aplinkybės ir jos nesiderina su įprasta komercine praktika. Prancūzijos teisė numato tik vieną atvejį, kada šalis gali būti atleista nuo sutartinių įsipareigojimų vykdymo – tai *force majeure* atvejis.¹⁰¹ Italijos Civilinis kodeksas numato, kad šalis gali būti atleista nuo sutarties vykdymo, jeigu sudarius ją atsiranda aplinkybių, dėl kurių nepaprastai sunku vykdyti sutartį, ir reikalavimas ją įvykdyti tokiomis aplinkybėmis pažeistų šalių interesų pusiausvyros principą. Olandijoje aplinkybių pasikeitimo institutas taikomas tik kai teismas konstatuoja esant tam tikras sąlygas: atsiranda aplinkybės, kurių negalima buvo numatyti, ir joms esant sutarties vykdymas prieštarautų protingumo ir sąžiningumo principams.¹⁰² Bet kokiu atveju matome, jog nenumatytų aplinkybių atsiradimas taip pakeičia situaciją, jog ne tik nuviliami šalių lūkesčiai, tačiau toks pasikeitimas negali būti protingai pateisinamas.

LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti kriterijai, kuriais remiantis nustatoma, „ar sunkesnis sutarties vykdymas yra toks reikšmingas, kad vykdyti tampa labai sudėtinga ir reikia peržiūrėti sutarties sąlygas. Sutarties vykdymo varžymu pripažįstamos tik aplinkybės, kurios atitinka visus keturis šioje normoje nurodytus kriterijus. Taigi šis varžymas turi būti esminis, t.y. toks, kad pažeidžiama šalių interesų pusiausvyra, todėl reikalavimas įvykdyti sutartį tokiomis aplinkybėmis prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams. Šios aplinkybės turi iš esmės keisti sutarties vykdymo sąlygas, t.y. būti tokios, kad šalis, žinodama jas sudarydama sutartį, šios arba apskritai nebūtų sudariusi, arba būtų sudariusi visai kitomis aplinkybėmis“¹⁰³. Šiuo atžvilgiu sutartinių įsipareigojimų vykdymo, pasikeitus aplinkybėms institutas yra labai panašus į suklydimo doktriną. Abejoms doktrinoms artima tai, jog, žinodama

¹⁰⁰ Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 439 – 442.

¹⁰¹ Whincup M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2001. P.313.

¹⁰² Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. P. 420 – 441.

¹⁰³ LR CK Komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.269.

tikrąsias aplinkybes, sandorio šalis nebūtų sudariusi sandorio. Taigi abu institutus vienija šalių požiūris į situaciją: žinodamos tikrąsias aplinkybes, sandorio šalys nebūtų jo sudariusios. Taip pat abejiems institutams taikomas reikalavimas, kad tiek suklydimas, tiek aplinkybių pasikeitimas būtų esminis. Mūsų nuomone, toks reikalavimas yra pagrįstas ir teisingas, nes tik esant esminiam suklydimui ir esminiam sutarties suvaržymui bus užtikrintas civilinių teisinių santykių funkcionavimas. Šalys turi įrodyti, jog suklydo iš esmės arba egzistuoja esminis sutarties suvaržymas, todėl bus išlaikyta sutarties šalių interesų pusiausvyra.

Sutarties vykdymo suvaržymu, remiantis LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 2 dalimi laikomos aplinkybės, kurios atitinka šiuos kriterijus:

1. tos aplinkybės atsiranda arba nukentėjusiai šaliai tampa žinomos po sutarties sudarymo. Aplinkybėmis, kurios jau buvo sudarant sutartį ir kurias privalanti vykdyti sutartį šalis žinojo arba turėjo žinoti, šalis negali remtis, nes sudarydama sutartį tokiomis sąlygomis ji prisiėmė jos vykdymo pasunkėjimo riziką.
2. tų aplinkybių nukentėjusi šalis sutarties sudarymo metu negalėjo protingai numatyti. Jeigu tas aplinkybes, sudarydamas sutartį tokiomis pat sąlygomis apdairus žmogus būtų numatęs, tuomet šis straipsnis netaikomas.
3. tų aplinkybių nukentėjusi šalis negali kontroliuoti, t.y. aplinkybės turi būti objektyvios, nepriklausyti nuo šalies valios. Šalis negali remtis aplinkybėmis, kurios atsirado dėl jos kaltės arba kurioms ji galėjo užkirsti kelią.
4. nukentėjusi šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos. Toks rizikos prisiėmimas gali būti aiškiai išreikštas arba numanomas.¹⁰⁴

Svarbu pažymėti, jog UNIDROIT principai numato analogiškus kriterijus, kuriais remiantis atsiradusios aplinkybės laikomos sutarties vykdymo suvaržymu. Principų 6.2.1-6.2.3 straipsniuose, reglamentuojančiuose sutartinių įsipareigojimų vykdymą pasikeitus aplinkybėms, nustatoma, jog sutarties vykdymą sunkinančiomis aplinkybėmis laikomi tokie įvykiai, kurie iš esmės pakeičia šalių sutartinių prievolių pusiausvyrą arba padidina vykdymo išlaidas arba sumažina įvykdymo vertę. Principai taip pat numato, jog tokios aplinkybės turi atsirasti ar tapti žinomos šaliai po sutarties sudarymo, šalis negalėjo tų aplinkybių protingai numatyti, negali jų kontroliuoti ir nėra prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos.¹⁰⁵ Praktiškai analogiškas nuostatas įtvirtina Europos sutarčių teisės principų 2.117 straipsnis, be minėtų kriterijų, kuriuos turi atitikti aplinkybės, įtvirtina dar vieną, jog aplinkybės nebuvo ir negalėjo būti šaliai protingai žinomos.¹⁰⁶

---

¹⁰⁴Ten pat. P.270.

¹⁰⁵ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004.
<http://www.UNIDROIT.org/english/principles/contracts/main.html>;

¹⁰⁶ The Principles of European Contract Law. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000.
<http://www.storme.be/PECLre.html>.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2006 m. balandžio 24 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje B.R. v UAB „Sauluva“ taip pat nurodo šiuos kriterijus pabrėždamas, jog „sutarties vykdymo varžymas turi būti esminis, pažeidžiantis šalių interesų pusiausvyrą, reikalavimas įvykdyti sutartį tokiomis aplinkybėmis prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams. Tokios aplinkybės turi būti objektyvios, t.y. nepriklausyti nuo šalies valios. Šalis negali remtis aplinkybėmis, kurios atsirado dėl jos kaltės arba kurioms ji galėjo užkirsti kelią.“¹⁰⁷ Šioje byloje sunkumų vykdant sutartį šalims atsirado dėl lito ir JAV dolerio atsiejimo. Valstybinę valiutą – litą susiejus ne su JAV doleriu, bet su euru, dėl objektyvių priežasčių iš esmės pasikeitė šalių teisiniai santykiai dėl nuomos mokesčio. Šalys sutartimi nenustatė pasikeitusių aplinkybių sprendimo būdų, dėl to atsirado pagrindas keisti sutarties dalį. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pripažino, jog įvykdyti sutartį tokiomis aplinkybėmis prieštarautų sąžiningumo, protingumo ir teisingumo principams.

Panašūs kriterijai nustatomi ir bendrosios teisės valstybėse. Anglosaksų teisė nustato, jog:

1. sudarius sutartį įvyko tam tikri įvykiai ar buvo padaryti veiksmai, kurių sudarant sutartį nebuvo galima numatyti;
2. dėl įvykių ir veiksmų, kurių negalima buvo numatyti sudarant sutartį, atsiradimo nėra sutarties šalies, privalančios įvykdyti sutartį, kaltės;
3. dėl įvykių ir veiksmų, kurių negalima buvo numatyti, sutarties negalima įvykdyti, nes šalis negali pateikti kitai šaliai to, ką ji tikėjosi gauti pagal sutartį;
4. šalys sutarties sudarymo momentu įvykių ar veiksmų, dėl kurių sutarties įvykdymas tampa neįmanomas, nenumatė ir negalėjo numatyti.

Apibendrinus galime teigti, jog bendrosios teisės valstybėse įtvirtinami kriterijai turi atitikti du pagrindinius reikalavimus, kuriuos paminėjo ir lordas Griffiths'as *Paal Wilson v. Partenreederei; The Hannah Blumenthal byloje*: „turi atsirasti šalių nenumatytos aplinkybės sutarties sudarymo metu, kurios arba daro sutarties įvykdymą visiškai neįmanomu arba apsunkina sutarties vykdymą. Antrasis reikalavimas susijęs su ta aplinkybe, jog toks situacijos pasikeitimas neturi būti įtakotas šalies kaltės“.¹⁰⁸ Taigi galime teigti, jog tiek bendrosios, tiek kontinentinės teisės valstybėse įtvirtinami panašūs kriterijai, kuriuos turi atitikti aplinkybės, apsunkinančios sutarties įvykdymą. Bet kokiu atveju tos aplinkybės neturi atsirasti dėl šalies kaltės, negali būti jos kontroliuojamos ir protingai numatomos. Taigi atsiradę nenumatyti įvykiai yra nulemti nuo šalių valios nepriklausančių aplinkybių.

---

¹⁰⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje B.R. v UAB „Sauluva“, Nr. 3K-3-296/2006, kat. 21.4.2.7; 42.8; 42.11.2; 50.1; 50.5.; Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje S.Jasiulevičiaus įmonė „Sauliaus vaistinė“ v Panevėžio teritorinė ligonių kasa, Nr. 3K-3-414/2005, kat.42.11.2.

¹⁰⁸ Whincup M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2001. P.304.

Nepaisant to, jog teisinėje literatūroje skiriami minėti kriterijai, kuriais remiantis gali būti pateisinamas sutarties neįvykdymas, visgi jie susilaukia ir tam tikros kritikos. Pavyzdžiui, aplinkybė, jog šalis gali remtis tik tokiomis aplinkybėmis, kurių ji negalėjo numatyti, *Tatem v. Gamboa* byloje buvo paneigta. Bylos faktai buvo tokie, jog Ispanijos pilietinio karo metu buvo išnuomotas laivas evakuacijai, tačiau jis buvo užgrobtas priešininkų. Vertinimas parodė, jog užgrobimą galima buvo numatyti, todėl šalis negali remtis frustracijos doktrina. Įvairias katastrofas daugiau ar mažiau galima prognozuoti. Sandorio šalis gali tik save kaltinti dėl to, jog sudarydama sutartį neįtraukia į sąlygas nuostatos dėl komercinės rizikos atsiradimo.¹⁰⁹ Todėl čia taip pat svarbu paminėti protingumo principą: sutarties šalys privalo elgtis protingai ir apdairiai, numatyti sutartyje įvairias galimas rizikas, kad būtų užtikrintos savo teisine padėtimi.

Analizuojant pasikeitusių aplinkybių sąvoką teisinėje literatūroje dažnai keliami tam tikri klausimai, siekiant nuspręsti, ar galima sutartį laikyti taip suvaržyta, jog vykdyti sutartinius įsipareigojimus tampa sunku, arba netgi neįmanoma. Todėl be minėtų kriterijų, kuriuos turi atitikti atsiradusios aplinkybės, būtina atsakyti į šiuos klausimus:

- a) ar sutarties nebeįmanoma įvykdyti fiziškai?
- b) ar sutartinių įsipareigojimų vykdymo suvaržymas buvo toks svarbus, jog sutarties tampa nebeįmanoma vykdyti?
- c) ar tam tikro įvykio nenumatymas buvo esminis sutarties vykdymui?
- d) ar nenumatytas įvykis fundamentaliai pakeitė šalių sutartinių įsipareigojimų vykdymą arba sukėlė šalims kitų nepatogumų?¹¹⁰

Taigi norėdama remtis sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutu, šalis turi ne tik įrodyti, jog aplinkybės atsirado po sutarties įvykdymo, jų negalima buvo protingai numatyti ir kontroliuoti, taip pat jog šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos, bet nustatomi papildomi kriterijai: sutarties įvykdymo negalimumas fiziškai, esminio sutarties suvaržymo sąlyga ir pan.

Apibendrinus galime teigti, jog nenumatytų aplinkybių atsiradimas turėtų taip suvaržyti sutarties vykdymą, kad pasikeistų šalių tikslai. Sutarties šalims toks situacijos pasikeitimas tampa nepatogus, be to situacija taip pasikeičia, jog tampa visiškai kitokia nei šalys tikėjosi, nuviliami šalių lūkesčiai, todėl neprotinga reikalauti vykdyti sutartį naujomis sąlygomis.

---

¹⁰⁹ Ten pat. P.303.

¹¹⁰ Brown I., Chandler A. Law of Contract. Oxford: Oxford University Press, 2003. P.194.

2.1. Sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto bei frustracijos doktrinos santykis

Kaip jau minėjome anksčiau, sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms problema egzistuoja daugelyje teisinių sistemų. Kontinentinės teisės valstybėse šis institutas nepasižymi itin dideliais skirtumais. Tuo tarpu bendrosios teisės valstybės išplėtojo frustracijos, arba žlugusio tikslo, doktriną, kuri, būdama panaši į sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutą, pasižymi tam tikrais ypatumais.

Frustracijos doktrinos apibrėžimas ir esmė buvo apibrėžta lordo Radcliff'o *Davis Contractors Ltd. v. Fareham Urban District Council* byloje: „apie frustraciją galime kalbėti tuomet, kai, nesant šalių kaltės, sutartinių įsipareigojimų nebeįmanoma įvykdyti dėl atsiradusių aplinkybių, kurios radikaliai pakeičia situaciją“.¹¹¹

Frustracijos doktrina primena sutartinių įsipareigojimų vykdymo institutą tuo, jog situacijos pasikeitimas nebeatitinka šalių lūkesčių, taip pat tuo, jog „aplinkybių pakeitimas taip uždelsia įsipareigojimo įvykdymą arba pakeičia jo turinį, kad sutarties įvykdymas atrodo radikaliai kitoks, nei šalys siekė sudarydamos sutartį“.¹¹²

Bendrosios teisės valstybėse jau daugiau kaip šimtmetį remiamasi frustracijos doktrina, jos pagrindu po sandorio sudarymo kilusios aplinkybės „taip apsunkina sandorio vykdymą, jog tampa neįmanoma jį vykdyti. Tokiu atveju šalys yra atleidžiamos nuo sutartinių įsipareigojimų vykdymo.“¹¹³ Tuo bendrosios teisės valstybių teisės normos skiriasi nuo kontinentinės teisės valstybių, kuriose atsiradus nenumatytiems įvykiams, apsunkinantiems sutarties vykdymą, šalis gali pasinaudoti tokia situacija kaip savo teisių gynimo priemone, tačiau, priešingai, nei bendrosios teisės valstybėse, sutartis nėra automatiškai pripažįstama negaliojančia. 1980 m. Vienos konvencijos 79 straipsnis taip pat numato atvejį, kada sutarties neįvykdymas laikomas pateisinamu. Tačiau šalis turi įrodyti nenumatytos kliūties atsiradimą.¹¹⁴ Priešingai nei bendroji teisė, ši konvencija įtvirtina nuostatą, jog šalis turi įspėti kontrahentą apie atsiradusias aplinkybes ir jų įtaką sutarties vykdymui.

„Senoji“ bendroji teisė buvo griežta: jeigu šalys sudarydavo sandorį, jos išlikdavo įsipareigojusios viena kitos atžvilgiu netgi tuomet, jei pasikeitusio aplinkybės taip apsunkindavo sutarties vykdymą, jog tapdavo labai sudėtinga, ar netgi neįmanoma jį įvykdyti. XIX a. išsirutuliojo neįvykdomumo doktrina, kurios precedentu Anglijos teisėje laikoma *Taylor v. Caldwell* byla. Šioje

¹¹¹ Virgo G. *The Principles of the Law of Restitution*. Oxford New York: Clarendon Press, 1999. P.374.

¹¹² Zweigert K., Kotz H. *Lyginamosios teisės įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2001. P. 448.

¹¹³ Whincup M.H. *Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons*. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2001. P. 303.

¹¹⁴ 1980 m. JT Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo-pardavimo sutarčių // Valstybės žinios. 1995, Nr. 102 – 2283.

byloje šalys sudarė sutartį dėl muzikos halės nuomos, tačiau po sutarties sudarymo ši halė sudegė. Teismas pripažino, jog dėl šios aplinkybės sutarties objektyviai nebeįmanoma įvykdyti.¹¹⁵

Frustracijos doktrina išsivystė kaip neįvykdomumo doktrinos tęsia. Galime teigti, jog frustracijos doktrina yra šalies galimybė apsiginti tais atvejais, kai dėl netikėtai atsiradusio įvykio ji negali įvykdyti savo sutartinių įsipareigojimų, ir tas įvykis „sužlugdo sutarties vykdymo tikslą“.¹¹⁶ Kai kurie autoriai teigia, jog frustracijos doktrina turėtų būti laikoma neįvykdomumo doktrinos dalimi. Bendrosios teisės tradicijoje valstybėse šios doktrinos koegzistuoja, teismų jos yra traktuojamos kaip atskiros, tačiau giminingos. Teisės doktrinoje taip pat pripažįstama, jog frustracijos doktrina buvo išrasta tam, kad būtų modernizuotas bendrosios teisės požiūris į absoliutaus sutartinių įsipareigojimų vykdymo principą.¹¹⁷

Visgi frustracijos doktrina neturėtų tapti išsigelbėjimo šaltiniu tuo atveju, kai sandoris vienai iš šalių yra nepelningas. Siekiant apsaugoti sandorio šalį nuo nesąžiningo kontrahento elgesio, Anglijos teismai nustatė sąlygą, jog frustracijos doktrina galima remtis tik tuo atveju, „jei pasikeitusios aplinkybės drastiškai ar iš esmės pakeičia sutartinių įsipareigojimų vykdymą“.¹¹⁸ Tokia nuostata aktuali ir Lietuvos teisėje: atsiradusios aplinkybės taip pakeičia situaciją, jog būtų neprotinga šalis versti įgyvendinti sutartį. Tačiau bet koku atveju negalime pamiršti ir to, jog ateities numatyti negalima, todėl sudarydamos sandorį šalys turėtų elgtis apdairiai, protingai ir įtraukti į sutartį nuostatą dėl nenumatytų aplinkybių atsiradimo.

Frustracijos doktrina yra labai panaši į anglosaksų teisėje skiriamą bendrąją klaidą. Kaip pavyzdys teisinėje literatūroje pateikiama tokia situacija: „šalys susitaria dėl dviračio pirkimo – pardavimo. Dviratis saugomas vienos sandorio šalies garaže. Tačiau šalims nežinant į garažą trenkia žaibas ir jis sudega. Galima kalbėti apie dvi situacijas: apie garažo sudegimą likus minutei iki sandorio sudarymo ir praėjus minutei po sandorio sudarymo. Pirmoji situacija susijusi su bendrąja klaida, o antroji – su frustracijos doktrina. Šios situacijos yra labai panašios, taigi frustracijos ir suklydimo doktrinos yra artimai susijusios“.¹¹⁹

Visose teisinėse sistemose, įtvirtinančiose pasikeitusių aplinkybių ar frustracijos doktrinos taikymą, numatomi tam tikri atvejai, kada šalis gali sutarties neįvykdymą pateisinti nenumatytų aplinkybių atsiradimu. Nenumatytos aplinkybės turi atitikti mūsų jau aptartus kriterijus. Svarbu pažymėti, jog faktas, kad šalys negalėjo numatyti aplinkybės atsiradimo, tiek frustracijos doktrinos, tiek sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrinos atveju siejamos su protingo žmogaus kriterijumi. Tai paaiškinama tuo, jog kiekvienas asmuo, sudarydamas sutartį, privalo elgtis protingai, apdairiai, apmąstyti galimus atvejus ir įtraukti juos į sutartį. Kai kurie

¹¹⁵ Blum B.A. *Contracts: Examples and Explanations*. Florida: Aspen Law & Business, 2001. P. 429.

¹¹⁶ Ten pat. P. 436.

¹¹⁷ Brown I., Chandler A. *Law of Contract*. Oxford: Oxford University Press, 2003. P.194.

¹¹⁸ McKendrick E. *Contract Law*. Basingstoke London: McMillan, 1994. P.231.

¹¹⁹ O'Sullivan J., Hilliard J. *The Law of Contract*. New York: Oxford University Press, 2004. P. 449 – 450.

mokslininkai, analizuodami šį klausimą, išskiria nenumatytų aplinkybių atsiradimą ir jų įtaką tiek sandorio objektui, tiek sandorio sudarymo motyvams. Kaip pavyzdys pateiktina byla *Krell v. Henry*, kurioje teismas pripažino, jog Edvardo VII karūnavimo ceremonijos atšaukimas sužlugdė sutarties objektą. Tuo tarpu kitoje byloje, taip pat susijusioje su karūnavimo procesu, ieškovas išsinuomavo motorinę valtį, tačiau karūnavimo ceremonija taip pat buvo atšaukta. Šioje byloje teismas pripažino, jog buvo sužlugdytas sutarties sudarymo motyvas ir savo sprendimą grindė tuo, jog ieškovas galėjo paplaukioti motorine valtimi, o atsakovas turėjo prisiimti nenumatytų aplinkybių atsiradimo riziką.¹²⁰ Visgi tokia praktika gana dviprasmiška ir sunku atriboti atvejus, kuomet nenumatytų aplinkybių atsiradimas sužlugdo sutarties sudarymo objektą, o kada sutarties sudarymo motyvą, tikslą. Lietuvos teisėje tokia nuostata nėra įtvirtinama.

Kitas kriterijus, kuriuo remiantis sutarties šalis gali pateisinti savo įsipareigojimų neįvykdymą yra aplinkybių atsiradimo rizikos prisiėmimas. Mūsų jau minėta *Taylor v. Caldwell* byla įrodo, jog šalis nebus atleidiama nuo sutartinių įsipareigojimų vykdymo frustracijos doktrinos arba sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms pagrindu, jeigu šalies elgesys įtakojo tokių aplinkybių atsiradimą. Pavyzdžiui, jei šioje byloje pastatas būtų sudegęs dėl aplaidaus vienos sutarties šalies elgesio, ji negalėtų remtis frustracijos doktrina.¹²¹ Remiantis sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrina, šalis taip pat negali remtis aplinkybėmis, jeigu buvo prisiėmusi tokių aplinkybių atsiradimo riziką.

Olandijos Civilinis kodeksas numato, jog „teismas gali pakeisti arba nutraukti sutartį atsiradus nenumatytoms aplinkybėms. Nenumatytomis aplinkybėmis laikomos tokios, kurių šalys nenumatė sutartyje. Taikydami šią normą Olandijos teismai savo sprendimus grindžia geros valios principu, teigdami, jog būtų nesąžininga versti šalį vykdyti sutartį naujomis sąlygomis.“¹²² Vokietijoje teismai taip pat remiasi geros valios principu. Esminio aplinkybių pasikeitimo doktrina buvo sukurta siekiant išvengti problemų dėl infliacijos, kilusių po Pirmojo Pasaulinio karo. Šiandien, nors ir daug aptarinėjama teisinėje literatūroje, ši doktrina nėra dažnai taikoma praktikoje. Jeigu prireikia taikyti praktikoje, teismai stengiasi nenuraukti sutarties, tačiau pritaikyti ją prie naujų sąlygų.¹²³

Teisinėje literatūroje įvykiais, sukeliančiais frustraciją, paprastai pripažįsta „sutarties dalyko žuvimą gaisro ar kitokios stichinės nelaimės metu, įstatymų pasikeitimą, sutarties šalių teisinės padėties pasikeitimus, įvairius valdžios institucijų veiksmus (licencijų įvedimą, eksporto ir importo apribojimą ir t.t.), ankstesnių sutarčių pripažinimą negaliojančiomis“¹²⁴. Lietuvoje tokie atvejai

¹²⁰ Richards P.E. Law of Contract. Harlow: Longman, 2002. P.310.

¹²¹ Stone R. The Modern Law of Contract. London Sydney Portland: Cavendish Publishing, 2005. P.400.

¹²² Whincup M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2001. P.314.

¹²³ ten pat. P. 315.

¹²⁴ Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. P.253.

teisinėje literatūroje nėra analizuojami kaip įvykiai, drastiškai pakeičiantys sutartinių įsipareigojimų vykdymą, tačiau, akivaizdu, jog jie gali būti laikomi aplinkybėmis, kurios apsunkena sutartinių įsipareigojimų vykdymą. Todėl šiuos atvejus taip dažnai analizuojamus bendrojoje teisėje aptarsime plačiau. Svarbu paminėti, jog baigtinio tokių įvykių sąrašo nėra nustatyta, tikslius įvykius, sužlugdančius sutarties sudarymo tikslą gali kiekvienu konkrečiu atveju apibrėžti teismas.

Pirmiausiai bendrosios teisės valstybių teisinėje literatūroje prie įvykių, sukeliančių frustraciją priskiriamas sutarties dalyko žuvimas. Visgi nėra reikalaujama visiško sutarties dalyko žuvimo. Pavyzdžiui, mūsų jau minėtoje *Taylor v. Caldwell* byloje, sutartis buvo susijusi su muzikinės halės ir sodo nuoma, tačiau sudegė tik salė. Visgi galime teigti, jog sutarties dalykas žlugo, nes sutartis didžiąja dalimi buvo susijusi su muzikinės halės nuoma.¹²⁵ Šiuo atžvilgiu drįstame teigti, jog sutarties dalyko žlugimas tiek frustracijos, tiek sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto atveju susijęs su bendra pasekme: jeigu situacija taip pasikeičia, jog iš esmės pakeičia sutartinių įsipareigojimų vykdymą, tuomet galime kalbėti apie frustracijos doktrinos arba apie sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto taikymo galimybę.

Galima sakyti, jog visiško fizinio sutarties dalyko žlugimo nėra reikalaujama, jeigu sutarties dalykas buvo taip paveiktas, jog nebetenka naudos. *Asfar v. Blundell* byloje datulių krovinyš buvo plukdomas Temzės upe laivu, kuris nuskendo. Krovinyš buvo iškeltas, tačiau datulės fermentavosi ir buvo užkrėstos nešvaraus upės vandens. Teismas pripažino, jog datulių krovinyš buvo taip sugadintas, jog nebegalėjo būti parduodamas.¹²⁶ Taigi datulių krovinyš buvo prarastas ir tapo įmanoma taikyti frustracijos doktriną. Šiuo atveju nebuvo svarbu ar buvo sunaikintas visas krovinyš. Frustracijos doktrinos taikymui pakako to fakto, jog datulių krovinyš buvo taip sugadintas, jog tapo netinkamas parduoti.

Teisinėje literatūroje kalbama ir apie asmenišką negalėjimą įvykdyti paslaugų. Šiuo atveju kalbame apie tai, jog, jeigu sutartis numato sutartinių įsipareigojimų įvykdymą konkrečiam asmeniui, pavyzdžiui, nutapyti portretą, tačiau asmuo negali būti pakeistas kitu, tuomet taip pat galima taikyti frustracijos doktriną. Kaip pavyzdys pateiktina *Condor v. Barron Knights* byla, kurioje muzikinės grupės būgnininkas susirgo. Medicininė išvada buvo tokia, jog jis galės dirbti tik 3-4 vakarus per savaitę, tuo tarpu grupė turėjo koncertuoti 7 vakarus per savaitę. Teismas pripažino, jog dėl to, jog būgnininkas nebegalėjo įvykdyti savo įsipareigojimų pagal sutartį, atsirado pagrindas taikyti frustracijos doktriną.¹²⁷ Dažnai frustracijos doktrinos taikymas yra susijęs su laikotarpiu, kada negalima įvykdyti įsipareigojimų. Pavyzdžiui, jei muzikantas dėl ligos negali dalyvauti koncerte vieną vakarą, toks atvejis nebus pripažįstamas frustracija.¹²⁸ Sudarydamos sutartį šalys turi

---

¹²⁵ Stone R. *The Modern Law of Contract*. London Sydney Portland: Cavendish Publishing, 2005. P.396.

¹²⁶ Ten pat. P.396.

¹²⁷ Ten pat. P.397.

¹²⁸ Richards P.E. *Law of Contract*. Harlow: Longman, 2002. P. 311.

numatyti, jog pasitaikys tokių atvejų kaip šalies liga. Tokia nuostata vėlgi grindžiama protingumo principu.

Galima kalbėti ir apie valdžios intervenciją, tačiau toks įsikišimas turi radikaliai ar iš esmės pakeisti sutarties įvykdymo galimybę. Pavyzdžiui, *Gamerco SA v. ICM/Fair Warning Agency* byloje Ispanijos valdžia uždarė stadioną saugumo tikslais. Šis atvejis taip pat buvo palaikytas frustracija, nes tapo nebeįmanoma įvykdyti sutartinio įsipareigojimo surengti tame stadione koncertą.¹²⁹

Galime teigti, jog abi lyginamos doktrinos ryškiai skiriasi sukeliomomis pasekmėmis. Frustracijos atveju sutartis automatiškai netenka galios, grąžinami pinigai, sumokėti iki nenumatytos aplinkybės atsiradimo. Sutarčiai netekus galios nutraukiama mokėti visas sumas, kurias šalis įsipareigojusios sumokėti.¹³⁰ Tuo tarpu sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju sukiamos dvejopos teisinės pasekmės: šalys gali tarpusavyje susitarti pakeisti sutarties sąlygas arba kreiptis į teismą, tačiau nesukelia tokių drastiškų teisinių pasekmių kaip frustracijos doktrina. Pastaruoju atveju nėra kalbama apie automatišką sutarties negaliojimą. Taigi galime daryti išvadą, jog frustracijos ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrinos yra panašios. Esminis aplinkybių pasikeitimas yra ne tik frustracijos, tačiau ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrinų pagrindas, be to, tiek bendroji, tiek kontinentinė teisė nustato panašius kriterijus, kuriuos turi atitikti pasikeitusios aplinkybės. Šių institutų vienintelis ryškus skirtumas yra sukiamos teisinės pasekmės: frustracijos atveju sutartis pripažįstama negaliojančia, o sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju reikalaujama šalių derybų. Tik neradusios kompromiso, jos gali kreiptis į teismą.

---

¹²⁹ Stone R. *The Modern Law of Contract*. London Sydney Portland: Cavendish Publishing, 2005. P.398.

¹³⁰ McKendrick E. *Contract Law*. Basingstoke London: McMillan, 1994. P.241.

2.2 Teisių gynimo būdai sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju

LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog esant sudėtingesniai sutarties įvykdymui, nukentėjusi sutarties šalis turi teisę kreiptis į kitą šalį prašydama sutartį pakeisti.¹³¹ Be to, suinteresuota šalis „gali pasiūlyti kitai šaliai pradėti derybas dėl sutarties sąlygų pakeitimo, kad sutartis atitiktų tas pasikeitusias aplinkybes ir būtų atkurta šalių interesų pusiausvyra“.¹³² Šis prašymas turi būti pagrįstas ir pareikštas tuoj pat po sutarties įvykdymo suvaržymo. Taigi numatyta ikiteisminė šalių ginčo nagrinėjimo tvarka. Nustatomas reikalavimas, kad šalis turi nedelsiant kreiptis į kitą šalį, paaiškinama sutarčių vykdymo instituto principais, jog turi būti dedamos maksimalios pastangos sutarčiai išsaugoti. Bet koks ilgesnis gaišimas gali turėti įtakos nenumatytų aplinkybių vertinimui, taip pat pažeisti sąžiningumo principu grindžiamą kitos sutarties šalies teisėtą interesų gerbimą. UNIDROIT principų 6.2.3. straipsnyje nustatyta, jog nukentėjusios šalies kreipimasis į kitą šalį nereiškia, jog galima sustabdyti įsipareigojimų vykdymą.¹³³ Jeigu per protingą terminą šalys nesusitaria dėl sutarties pakeitimo, tai abi turi teisę kreiptis teismą. Tik nepavykus šalims susitarti ir pakeisti sutarties sąlygų, jos įgyja teisę kreiptis į teismą. Galime daryti išvadą, kad šalims paliekama laisvė suderinti savo valią ir pakeisti sutarties sąlygas taip, kad jos atitiktų pasikeitusią situaciją.

Remiantis LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 3 dalimi, teismas turi dvi alternatyvas: gali nutraukti sutartį arba pakeisti sutarties sąlygas, kad būtų atkurta šalių sutartinių prievolių pusiausvyra.¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra nurodęs, jog „LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 2 ir 3 dalyse numatytas toks ginčo dėl sutartinių įsipareigojimų vykdymo sprendimo teisinis pagrindas, pagal kurį teismas gali nutraukti sutartį ar pakeisti sutarties sąlygas, kad būtų atkurta šalių sutartinių prievolių pusiausvyra, jeigu nustato pasikeitusias aplinkybes, dėl kurių iš esmės padidėjo įvykdymo kaina arba iš esmės sumažėjo gaunamas įvykdymas.“¹³⁵ Teismas, patenkinęs prašymą nutraukti sutartį, turi nurodyti jos nutraukimo datą ir sąlygas. Antruoju – sutarties pakeitimo atveju, teismas gali pakeisti tam tikras sutarties sąlygas. Tačiau „nutraukti ar pakeisti sutartį galima tik nustačius visas nurodytas sąlygas. Todėl jeigu reikalavimai nepagrįsti, teismas gali juos atmesti. Tokiu atveju sutartis lieka šalims privaloma ir turi būti vykdoma tokiomis

¹³¹ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹³² LR CK Komentarai. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.271.

¹³³ UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004. <http://www.UNIDROIT.org/english/principles/contracts/main.html>;

¹³⁴ LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje G.Brencius v. UAB „Ūkio investicinė grupė“, Nr.3K-3-612/2003, kat. 16.3.2.1; 21.2.2.1; 40.13.

pat sąlygomis, kaip ir buvo sudaryta“.¹³⁶ Todėl šalys privalo argumentuoti savo reikalavimus ir pateikti visus galimus įrodymus, pagrindžiančius, jog esant esminiam aplinkybių pasikeitimui yra neprotinga vykdyti sutartį.

Rusijos Federacijos Civilinio kodekso 451 straipsnio 2 dalis numato analogiškas pasekmes pasikeitus aplinkybėms: atsižvelgdamas į nurodytas sąlygas teismas gali pakeisti arba nutraukti sutartį, jei šalims nepavyksta susitarti dėl sutarties sąlygų pakeitimo.¹³⁷ LR Civilinio kodekso straipsnis nereglamentuoja, kokius klausimus turi išspręsti teismas nutraukdamas ar pakeisdamas sutartį, užuominą apie tai galime rasti komentare: „teismas turi nurodyti sutarties nutraukimo datą ir sąlygas, išspręsti sutarties sudarymo ir kitokių išlaidų paskirstymo šalims klausimą.“¹³⁸ Tuo tarpu Rusijos Federacijos Civilinio kodekso minėto straipsnio 3 dalyje nurodyta, jog teismas nustato sutarties nutraukimo pasekmes, atsižvelgdamas į sąžiningą šalių interesų patenkinimą, kad būtų sąžiningai kompensuojamos šalių patirtos išlaidos.

Europos sutarčių teisės principų 6.111 straipsnis reglamentuoja situaciją, kuomet pasikeičia aplinkybės. Šis straipsnis susijęs su situacijos apsunkinimu vienai iš šalių. Principai įtvirtina Anglijos sutarčių teisei svetimą nuostatą – šalių įsipareigojimą tartis. Minėto straipsnio 3 dalis įtvirtina sankciją nepavykus susitarti per protingą terminą – teismas gali nutraukti sutartį arba pakeisti ją taip, kad atitiktų pasikeitusias aplinkybes.

Dažnai žemesnės instancijos teismai neteisingai taiko šią normą. Tai pabrėžė Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2005 m. gruodžio 14 d. nutartyje, kurioje išaiškino, jog „šalims nesutarus dėl sutarties sąlygų pakeitimo, šalys gali kreiptis į teismą, kad šis pakeistų sutarties sąlygas ir būtų atkurta šalių sutartinių prievolių pusiausvyra. Taikydami šį įstatymą, teismai, visų pirma, turėjo aiškintis, ar atsakovas laikėsi procedūrinių šio straipsnio taikymo sąlygų, nes LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio 3 dalyje reikalaujama išankstinio vienos šalies kreipimosi į kitą su prašymu susitarti dėl sutarties sąlygų pakeitimo. Taip pat teismas taikydamas LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnį turi aiškintis ir materialines jo taikymo sąlygas – straipsnis gali būti taikomas tuo atveju, kai sutarties šalims dėl tam tikrų aplinkybių sutarties vykdymas apsunkinamas. Byloje taip pat nebuvo nustatyta, kad atsakovas iš esmės negauna to, ko tikėjosi gauti pagal sutartį. Ši sąlyga yra esminė LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio taikymo sąlyga. Kadangi teismai nurodytų aplinkybių nesiaiškino ir nevertino, tai lėmė neteisingą nurodytos normos taikymą ir nepagrįsto teismo sprendimo priėmimą“¹³⁹. Taigi akivaizdu, jog minėtą straipsnį galima taikyti tuomet, kai pasikeitusios

¹³⁶ LR CK Komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.271.

¹³⁷ Гражданский Кодекс Российской Федерации (ГК РФ) от 30.11.1994 N 51-ФЗ - Часть 1. <http://www.consultant.ru/popular/gkrf1/>

¹³⁸ LR CK Komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. P.271.

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje G.Valiūnienė v. S.Rachinšteinas, Nr. 3K-3-658/2005, kat. 42.11.2; 25.2.

aplinkybės įtakoja šalių lūkesčius, kuomet situacija taip pasikeičia, jog šalies lūkesčiai nebegali būti patenkinami.

Kitas svarbus atvejis, kuomet Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat konstatavo netinkamą LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnio taikymą, yra 2003 m. gegužės 19 d. nutartis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas pažymėjo, jog ieškovo pareikštas ieškinys grindžiamas piniginės prievolės – pareigos pagal pirkimo – pardavimo sutartį sumokėti prekės kainą neįvykdymu. Piniginėms prievolėms netaikomas negalėjimo įvykdyti institutas. Tai reiškia, kad piniginę prievolę galima reikalauti įvykdyti natūra visais atvejais. Taigi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas panaikino žemesnių instancijų sprendimus ir priėmė naują sprendimą byloje.¹⁴⁰

Taip pat paminėtina ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2002 m. gegužės 13 d. nutartis, kurioje konstatavo, jog įstatymo normų, reglamentuojančių statinių griovimo tvarką, pasikeitimas, negali būti pripažįstamas nepaprastu aplinkybių pasikeitimu, dėl kurio VĮ „Ignalinos atominė elektrinė“ negalėjo įvykdyti sutartimi priimtą prievolės. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apeliacinės instancijos sprendimą paliko nepakeistą.¹⁴¹

Teisines pasekmes sutarties nutraukimo atveju nustato LR Civilinio kodekso 6.221 – 6.222 straipsniai, kuriais remiantis, sutarties nutraukimas atleidžia abi šalis nuo sutarties vykdymo ir šalis gali reikalauti grąžinti jai viską, ką ji yra perdavusi kitai šaliai vykdydama sutartį, jeigu ji tuo pat metu grąžina kitai šaliai viską, ką buvo iš pastarosios gavusi.¹⁴² Taigi Civilinio kodekso norma nustato dvišalę restituciją, šalys yra grąžinamos į ankstesnę padėtį, buvusią iki sutarties sudarymo. Sutarties pakeitimo atvejį reglamentuoja LR Civilinio kodekso 6.223 straipsnis, kuriuo remiantis šalys savo susitarimu gali pakeisti sutartį. Tai grindžiama sutarties laisvės principu, todėl esant esminiam aplinkybių pasikeitimui šalys gali pakeisti sutarties sąlygas. Tam yra numatyta minėtoji ikiteisminė ginčo nagrinėjimo tvarka, t.y. šalies kreipimasis į kitą šalį siekiant pakeisti sutarties sąlygas.

Svarbu pažymėti, kad teismas, aiškindamas LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnį, kaip alternatyvų teisių gynimo būdą nurodo ir LR Civilinio kodekso 6.228 straipsnį, reglamentuojantį esminę šalių nelygybę. Remiantis minėtoju straipsniu šalys gali atsisakyti sutarties ar atskiros jos sąlygos, jeigu sutarties sudarymo metu sutartis ar atskira jos sąlyga nepagrįstai suteikė kitai šaliai perdėtą pranašumą. Mūsų jau minėtoje Aukščiausiojo Teismo nutartyje, kurioje šalims kilo sunkumų dėl lito ir euro atsiejimo teismas pažymėjo, kad šalių sudarytos sutarties sąlyga, numatanti

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje G.Brencius v. UAB „Ūkio investicinė grupė“, Nr.3K-3-612/2003, kat. 16.3.2.1; 21.2.2.1; 40.13.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gegužės 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB prekybos namai „Lina“ v. Valstybės įmonės „Ignalinos atominė elektrinė“ ir Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Nr.3K-3-690/2002, kat. 31.5.

¹⁴² LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.

30 000 Lt baudą nuomotojui prieš terminą nutraukus sutartį, rodo šalių prievolių neatitikimą, viena šalis kitos sąskaita įgyja neproporcingai didelį pranašumą. Sprendžiant, ar šalių nelygybė yra esminė, būtina atsižvelgti į daugelį faktinių aplinkybių: sutarties rūšį, tikslą, šalių patirtį versle ir pan.¹⁴³ Taigi norėdama pasiremti alternatyviu teisių gynimo būdu, numatytu LR Civilinio kodekso 6.228 straipsnyje, šalis turi įrodyti, jog atsiranda esminis prievolių neatitikimas, o kita sutarties šalis įgyja didelį pranašumą.

---

¹⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje B.R. v UAB „Sauluva“, Nr. 3K-3-296/2006, kat. 21.4.2.7; 42.8; 42.11.2; 50.1; 50.5.

3. Suklydimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms lyginamoji analizė

Pasitaiko tam tikrų atvejų, jog sudarydamos sandorį šalys remiasi tam tikra prielaida, kuri, vėliau paaiškėja, yra klaidinga. Taip pat esti tokių situacijų, kuomet po sandorio sudarymo pasikeičia aplinkybės, kurių šalys neaptarė sudarydamos sandorį. Tokiu atveju kyla klausimas, ar šalys turi vykdyti savo įsipareigojimus. Tam tikrais atvejais teismai gali pripažinti sandorį negaliojančiu paaiškėjus, jog asmuo suklydo dėl esminių sandorio aplinkybių arba atleisti asmenį nuo sutartinių įsipareigojimų vykdymo iš esmės pasikeitus situacijai. Tačiau būtina suvokti, kokiu pagrindu teismas turi teisę kištis į asmenų santykius. Būtent dėl to svarbu atlikti šių institutų lyginamąją analizę.

Aptartos suklydimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrinos susijusios su situacijos pasikeitimu. Suklydimo atveju toks situacijos pasikeitimas susijęs su esminiu neteisingu vienos ar abiejų šalių aplinkybių suvokimu sandorio sudarymo metu arba klaidingu valios išreiškimu. Taigi sandoris pagrįstas neteisinga informacija arba neteisinga valios raiška. Priešingai, sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrina nėra susijusi su neteisinga informacija, tačiau su drastišku aplinkybių pasikeitimu po sandorio sudarymo. Taigi abiem atvejais, tiek suklydimo, tiek pasikeitusių aplinkybių atveju šalis gali ginčyti sudarytą sandorį, tačiau pagrindai yra skirtingi: dėl suklydimo sudaryto sandorio atveju, šalies kreipimasis į teismą grindžiamas valios raiškos klaida, tuo tarpu dėl esminio aplinkybių pasikeitimo pasikeitus šalių galimybėms įvykdyti sutartį, šalis gali ginčyti sutartį remdamasi tokiu situacijos pasikeitimu, kuomet nebegali būti pateisinami šalių lūkesčiai. Svarbu pažymėti, jog tiek suklydimo, tiek sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju svarbus veiksnys yra suklydimo arba pasikeitusių aplinkybių išaiškėjimo momentas. Tai pagrindžia faktas, išplaukiantis iš pačios suklydimo sampratos: suklydimu laikoma klaidinga prielaida apie esminius faktus, egzistavusius sandorio sudarymo metu. Tačiau jei tokie faktai paaiškėja po sandorio sudarymo, tuomet atsiranda pagrindas taikyti LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnis. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas taip pat yra pažymėjęs, jog „suklydimą galima konstatuoti buvus tik tuo atveju, jeigu buvo suklysta dėl esminių sandorio elementų, egzistavusių sandorio sudarymo metu, o ne dėl aplinkybių, atsiradusių po jo sudarymo. Todėl ar asmuo suklydo, ar ne, turi būti vertinama pagal sandorio sudarymo metu

egzistavusią faktinę situaciją, o ne pagal tą, kuri yra praėjus tam tikram laikui po sandorio sudarymo“.¹⁴⁴ Tai įrodo, jog tarp šių institutų egzistuoja tam tikra sąsaja.

Kuomet šalys suklysta sandorio sudarymo metu, tuomet sandoris gali būti pripažintas negaliojančiu dėl suklydimo. Kada kalbama apie nenumatytų aplinkybių atsiradimą po sandorio sudarymo, dėl kurių neįmanoma sandorio vykdyti, sandoris gali būti šalių susitarimu pakeistas, tačiau šalims nepavykus pasiekti susitarimo, tuomet jos gali kreiptis į teismą sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrinos pagrindu. Dažnai šios dvi doktrinos yra traktuojamos skirtingai, kadangi pasikeitusių aplinkybių doktrina yra pagrįsta nenumatytų aplinkybių atsiradimu po sutarties sudarymo, o klaida susijusi su valios defektu sandorio sudarymo metu. Tačiau kartu tarp šių institutų yra sąsajų. Tai įrodo *Amalgamated Investment & Property Co Ltd v. John Walker & Sons Ltd* byla, kurioje „atsakovai pardavė ieškovams pastatą. Buvo reklamuojama, jog pastatas yra tinkamas verslui plėtoti ar rekonstruoti ir atsakovai žinojo, jog ieškovai nori jį rekonstruoti. Prieš sudarant sutartį ieškovai klausė, ar pastatas yra istorinės ar architektūrinės svarbos. Atsakovai teigė, jog taip nėra. Tačiau šalys nežinojo, jog Aplinkos apsaugos departamentas buvo įtraukęs šį pastatą į turinčiųjų istorinės ir architektūrinės svarbos sąrašą. Ieškovai prašė pripažinti sandorį negaliojančiu pasikeitusių aplinkybių pagrindu, tačiau teismas pripažino, jog tai negali būti laikoma pasikeitusiomis aplinkybėmis, kadangi ieškovai domėjosi, ar pastatas nėra įtrauktas į minėtą sąrašą ir tą patvirtina šalių ikisutartiniai šalių santykiai“.¹⁴⁵

Abu institutus sieja protingumo principo taikymas: tiek suklydimo, tiek sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju reikalaujama, kad asmuo elgtųsi protingai, apdairiai ir tokiu būdu ne tik užtikrintų savo teisinę padėtį, tačiau ir nesuardytų normalių komercinių santykių funkcionavimą. Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkėjimo instituto atveju tiek teisės doktrina, tiek teismų praktika reikalauja taikyti protingumo kriterijų, kuris, kaip jau minėjome anksčiau, reiškia kad šalies elgesys gali būti kvalifikuojamas kaip suklydimas tik tuo atveju, jeigu analogiškomis aplinkybėmis apdairus ir atidus žmogus būtų sudaręs sandorį tokiomis pat sąlygomis, kaip ir suklydusi šalis. Tačiau sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutas taip pat grindžiamas protingumo principu: LR Civilinio kodekso 6.204 straipsnis taikomas tik tuo atveju, jeigu apie nenumatytų aplinkybių atsiradimą tokiomis pat sąlygomis apdairus žmogus būtų numatęs.

Tiek analizuojant suklydimo, tiek pasikeitusių aplinkybių doktriną, susiduriama su nenumatyto įvykio rizikos nustatymu. Pirmuoju atveju reikalaujama, kad suklydusi šalis nebūtų prisiėmusi suklydimo rizikos. Antruoju atveju nukentėjusi šalis neturi būti prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos.

---

¹⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zybartienė v S.Vaitkus, Nr. 3K-3-745/2001, kat. 15.2.2.6; 44; 46.

¹⁴⁵ McKendrick E. Contract Law. London: McMillan Press LTD, 1994. P. 220 – 221.

Abu institutus, be abejo, sieja reikalavimas, jog tiek suklydimas, tiek aplinkybių pasikeitimas būtų esminis. Šalys turi įrodyti, jog suklydo iš esmės arba egzistuoja esminis sutarties suvaržymas, tik tuomet bus išlaikyta sutarties šalių interesų pusiausvyra.

Kalbant apie abiejų institutų panašumus, taip pat svarbu pastebėti, jog tie patys principai gali būti taikomi nuostolių atlyginimo klausimais: turi būti patenkinti šalių interesai, todėl tiek suklydimo, tiek sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju šalys yra gražinamos į padėtį buvusią iki sandorio sudarymo.

Būtina pabrėžti esminį šių doktrinų skirtumą: suklydimo doktrinos pagrindas yra klaidingas šalių įsitikinimas, kad tam tikri faktai yra tikri. Šalys nebūtų sudariusios sandorio, jeigu būtų žinojusios tikrąsias aplinkybes. Tuo tarpu sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms doktrina nėra grindžiama susitarimo defektu. Pastaroji doktrina susijusi su nenumatytu aplinkybių atsiradimu, kurios apsunkina sutarties vykdymą. Taigi tos aplinkybės neegzistuoja sandorio sudarymo metu, kaip suklydimo atveju, tačiau atsiranda vėliau ir drastiškai pakeičia situaciją.

Mūsų nuomone, suklydimo doktrina yra platesnė. Jos pagrindinis tikslas yra išsaugoti tarp šalių teisingumą ir užkirsti kelią nesąžiningam elgesiui. Nors suklydimo ir pasikeitusių aplinkybių doktrinos turi sąsajų, visgi negalima jų sutapatinti. Tai yra dvi skirtingos juridinės koncepcijos, kurių viena susijusi su sandorio formavimu, o kita su šalies atleidimu nuo įsipareigojimų vykdymo. Be abejonės, skirtumus įtakoja ir teisinė šių institutų prigimtis: dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginčijimas priskiriamas sandorių negaliojimo institutui, tuo tarpu sutartinių įsipareigojimų vykdymas pasikeitus aplinkybėms – sutarčių vykdymo institutui. Šių institutų tikslai yra skirtingi: sandorių negaliojimo instituto nuostatomis nustatoma, kokie asmenų sudaryti sandoriai laikomi negaliojančiais, taip pat siekiama užtikrinti civilinių teisinių santykių stabilumą ir teisėtumą. Tuo tarpu sutarčių vykdymo institutas siekia užtikrinti teisinių santykių stabilumą, nustatydamas principus, kuriais remiantis sutartys turi būti vykdomos. Taigi akivaizdu, jog dėl suklydimo sudarytus sandorius bei sutartinių įsipareigojimų vykdymą pasikeitus aplinkybėms taip pat galime laikyti skirtingais institutais, tačiau turinčiais tam tikrą panašumą.

IŠVADOS

Išanalizavę dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkėjimo bei sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutus Lietuvos ir užsienio šalių teisėje, teismų praktikoje, galime daryti tokias išvadas:

1. Darbe iškelta hipotezė, jog dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkėjimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutai yra glaudžiai susiję, tačiau negali būti tapatinami, pasitvirtino visiškai. Nors šie institutai pasižymi tam tikrais panašumais, tačiau tai yra skirtingos juridinės koncepcijos, reglamentuojamos skirtingų LR Civilinio kodekso knygų ir besiskiriančios savo teisine prigimtimi. Dėl suklydimo sudarytų sandorių institutas grindžiamas sandorio šalies valios defektu ir yra netapatus sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutui, kuriuo remiantis galima koreguoti sutarties vykdymą, jei ją įvykdyti tampa sudėtinga.
2. Asmenys savo teises įgyvendina sudarydami sandorius, tačiau jie teises pasekmes sukelia tik tuomet, jei atitinka įstatymų nustatytus reikalavimus. Dėl suklydimo sudaryti sandoriai priskiriami negaliojantiems sandoriams kaip turintys valios trūkumą. Tuo tarpu sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms instituto nuostatos įtvirtina galimybę pakeisti sutarties sąlygas arba atleisti skolininką nuo sutartinių įsipareigojimų vykdymo dėl objektyvių priežasčių pasikeitus aplinkybėms.
3. Lietuvos ir užsienio šalių civilinėje teisėje skiriama vienpusė ir abipusė klaida. Pagrindinis atskyrimo kriterijus yra suklydusių sandorio šalių skaičius: vienpusės klaidos atveju suklysta viena sandorio šalis, tuo tarpu abipusės klaidos atveju dėl bendros sandorio prielaidos suklysta abi sandorio šalys. Šios suklydimo kategorijos dar turi atitikti ir papildomus reikalavimus: suklystama dėl esminės sandorio prielaidos, suklydimas neigiamai paveikia suklydusios šalies interesus, suklydusi šalis neturi būti prisiėmusi suklydimo rizikos. Sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju taip pat nustatomi tam tikri reikalavimai, kuriuos turi atitikti aplinkybių pasikeitimas: aplinkybės atsiranda po sutarties sudarymo, šalis negalėjo jų protingai numatyti ir kontroliuoti bei šalis nebuvo prisiėmusi tų aplinkybių atsiradimo rizikos.
4. Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkėjimo bei sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutai yra panašūs daugeliu aspektų: nustatomas panašus reikalavimas, jog tiek suklydimas, tiek aplinkybių pasikeitimas turi būti esminis; abu institutai grindžiami protingumo principo taikymu (turi būti atsižvelgiama kaip esant analogiškai padėčiai elgtusi atidus ir rūpestingas žmogus); panašūs yra nuostolių atlyginimo principai: tiek dėl suklydimo sudarytų sandorių atveju, tiek iš esmės pasikeitusių aplinkybių atveju įtvirtinama dvišalės restitucijos taikymo galimybė.

5. Esminis dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo bei sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų skirtumas glūdi pačioje šių institutų teisinėje prigimtyje: institutai reglamentuoja skirtingus teisinius santykius, susiklostančius asmeniui siekiant nuginkyti dėl suklydimo sudarytą sandorį ir dėl nenumatytų aplinkybių atsiradimo vykdant sutartinius įsipareigojimus. Svarbus šių institutų atribojimo kriterijus yra ir laiko veiksnys: dėl suklydimo sudarytų sandorių atveju šalis suklysta dėl sandorio sudarymo metu egzistavusių aplinkybių, o sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju, tokios aplinkybės atsiranda po sutarties sudarymo.
6. Tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių teisėje skiriami dėl suklydimo sudarytų sandorių bei sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutai (pastarasis kai kuriose valstybėse išraišką randa frustracijos doktrinos pavadinimu) vertintini teigiamai, nes suteikia šaliai apginti savo pažeistas teises suklydimo bei pasikeitusių aplinkybių atveju.
7. Praktikoje ne visada randamas vienodas ir nuoseklus problemų sprendimo būdas: teismai dažnai neteisingai taiko LR Civilinio kodekso 1.90 ir 6.204 straipsnį. Dažniausiai bylas nagrinėję žemesnių instancijų teismai neišsamiai ištiria bylos aplinkybes ir šalių pateiktus įrodymus, kas įtakoja neteisingą sprendimo priėmimą. Todėl tiek dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkijimo, tiek sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms atveju, teismai turi laikytis nurodytų apribojimų ir neleisti šalims piktnaudžiauti savo teisėmis nepagrįstai kreipiantis į teismą.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

NORMINIAI AKTAI

1. LR Konstitucija// Valstybės Žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. LR CK// Valstybės Žinios. 1964, Nr. 19-138.
3. LR CK// Valstybės Žinios. 2000, Nr. 74-2262.
4. 1980 m. Jungtinių Tautų Vienos konvencija dėl tarptautinio prekių pirkimo – pardavimo sutarčių// Valstybės Žinios. 1995, Nr. 102-2283.
5. The Principles of European Contract Law. Parts I and II. The Hague: Kluwer Law International, 2000. <http://www.storme.be/PECLre.html>; prisijungimo laikas: 2006-08-15.
6. UNIDROIT Principles of International Commercial Contracts. Rome: UNIDROIT, 2004. <http://www.UNIDROIT.org/english/principles/contracts/main.html>; prisijungimo laikas: 2006-08-15.
7. Гражданский Кодекс Российской Федерации (ГК РФ) от 30.11.1994 N 51-ФЗ - Часть 1. <http://www.consultant.ru/popular/gkrf1/>; prisijungimo laikas: 2006-09-07.

SPECIALIOJI LITERATŪRA

1. Ambrasienė D. Baranauskas E. Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė. Vilnius: MRU, 2004. 608 p.
2. Laužikas E., Mikelėnas V., Nekrošius V. Civilinio proceso teisė. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. 512 p.
3. Mikelėnas V. Sutarčių teisė: bendrieji sutarčių teisės klausimai: lyginamoji studija. Vilnius: Justitia, 1996. 607 p.
4. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. 200 p.
5. Mikelėnas V. Civilinės atsakomybės problemos: lyginamieji aspektai. Vilnius: Justitia, 1995. 460 p.
6. Nekrošius I. Nekrošius V. Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 1999. 264 p.
7. Papirtis L.V. Baranauskas E. Kiršienė J. ir kt. Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: MRU, 2005. T.2. 250 p.
8. LR CK Komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos/ Mikelėnas V. Vileita A. Taminskas A. Vilnius: Justitia, 2001. 350 p.
9. LR CK Komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė/ Mikelėnas V. Vilnius: Justitia, 2003. T.1. 531 p.
10. Zweigert K., Kotz H. Lyginamosios teisės įvadas. Vilnius: Eugrimas, 2001. 504 p.
11. Beatson J. Anson's Law of Contract. Oxford: Oxford University Press, 2002. 739 p.
12. Brown I., Chandler A. Law of Contract. Oxford: Oxford University Press, 2003. 271 p.
13. McKendrick E. Contract Law. Basingstoke London: McMillan, 1994. 352 p.
14. O'Sullivan J., Hilliard J. The Law of Contract. Oxford: Oxford University Press, 2004. 681 p.
15. Richards P.E. Law of Contract. Harlow: Longman, 2002. 461 p.
16. Stone R. The Modern Law of Contract. London Sydney Portland: Cavendish Publishing, 2005. 512 p.
17. Whincup M.H. Contract Law and Practice. The English System and Continental Comparisons. The Hague London Boston: Kluwer Law International, 2001. 405 p.
18. Virgo G. The Principles of the Law of Restitution. Oxford New York: Clarendon Press, 1999. 800 p.
19. Брагинский М.И., Витренский В.В. Договорное право. Книга первая. Москва: Статут, 2000. 681 с.

20. Гутников О.В. Недействительные сделки в гражданском праве. Теория и практика оспаривания. Москва: Книжный мир, 2005. 381 p.
21. Корецкий А.Д. Договорное право России. Основы теории и практика реализации: учебное пособие. Москва Ростов-на-Дону: издательский центр „МарТ“, 2004. 524 с.
22. Матвеев И.В. Правовая природа недействительных сделок. Москва: Юрлитинформ, 2002. 171 с.
23. Шапп Ян. Основы гражданского права Германии. Москва: БЕК, 1996. 283 с.
24. Шестакова Н.Д. Недействительность сделок. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2001. 306 с.

MOKSLINIAI STRAIPSNIAI

1. Balčikonis R. Sutarčių vykdymo teisinės problemos: esminis sutarties pažeidimas: daktaro dis. soc.mokslai: teisė (01 S)/ LTU.- V., 2004. P.153.
2. Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimo negaliojančiais teinės pasekmės - Lietuvos ir Prancūzijos teisės lyginamieji aspektai: daktaro dis. soc.mokslai: teisė (01 S)/MRU.- V., 2006. P. 242.
3. Balčikonis R. Esminio sutarties pažeidimo samprata pagal Lietuvos Respublikos Civilinį Kodeksą // Jurisprudencija. 2004, Nr.51(43). P.44-61.
4. Dambrauskaitė A. Restitucijos taikymo sandorių pripažinimo negaliojančiais bylose problemos // Jurisprudencija. 2003, Nr.37(29). P.79-89.
5. Dambrauskaitė A. Sandorių pripažinimas negaliojančiais ir sąžiningo įgijėjo interesų apsauga // Jurisprudencija. 2002, Nr.28(20). P.23-33.
6. Pranckevičius A., Pumputienė R. Sandorių negaliojimo pagrindai ir pasekmės (1 ir 2) // Juristas. 2005, Nr. 4. P. 3-11; 2005, Nr. 5. P. 20-30.
7. Stūronaitė J. Sandorių pripažinimas negaliojančiais mokesčių administratoriaus iniciatyva // Jurisprudencija. 2004, Nr.52(44). P.124-133.

TEISMŲ PRAKTIKA

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. balandžio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje B.R. v UAB „Sauluva“, Nr. 3K-3-296/2006, kat. 21.4.2.7; 42.8; 42.11.2; 50.1; 50.5.
2. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. sausio 23 d. nutartis, priimta civilinėje byloje AB Stomatologijos poliklinika v. Kauno miesto savivaldybės administracija, Nr. 3K-3-11/2006, kat. 42.5; 42.7; 42.9; 42.10; 42.11.2; 54.1 (S).
3. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje G.Valiūnienė v S.Rachinšteinai, Nr. 3K-3-658/2005, kat. 42.11.2; 25.2.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 21 d. nutartis, priimta civilinėje byloje S.Jasiulevičiaus įmonė „Sauliaus vaistinė“ v Panevėžio teritorinė ligonių kasa, Nr. 3K-3-414/2005, kat.42.11.2.
5. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 26 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Baranauskas v S.Dombrovskis, Nr.3K-3-514/2005, kat.21.4.2.6; 21.4.2.7; 63.1; 114.11.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. rugsėjo 28 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Vindžigelskis v UAB „Kvietenė“, Nr.3K-3-428/2005, kat.21.4.2.6.

7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje „Žemaitijos žiedas“ v V.Lidžienės įmonė, Nr. 3K-3-107/2004, kat. 15.1.; 15.2.2.6.
8. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 29 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zolotoriovas v UAB „Baldras“, Nr. 3K-3-346/2004, kat. 37.8; 45.7.
9. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Tomaševič v. R.Kozlovski, L.Kozlovska, M.Kozlovski, Nr. 3K-3-863 /2003, kat. 15.2.2.6.; 37.10.
10. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. birželio 4 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Kalantaitė v. J.Dailydė, Nr. 3K-3-670/2003, kat. 15.2.2.6.; 16.5; 25.4.
11. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. spalio 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje R.Vaišvila v. UAB „Aukštikalnių sodai“, Nr. 3K-3-1034/2003, kat. 25.8.2.; 45.7.
12. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. sausio 20 d. nutartis, priimta civilinėje byloje P.Zubė v. A.Gudkovas, P.Jokšas, Nr. 3K-3-78/2003, kat. 15.2.2.6.
13. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje L.Ustinovič v. O.Ustinovič, Nr. 3K-3-803/2003, kat. 15.2.2.6.
14. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 18 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Petrauskas v.E.Šuliokas, Nr. 3K-3-760/2003, kat. 15.2.2.6.; 15.2.2.7.
15. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gruodžio 8 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB „Revis“ v UAB „Garantas“, Nr. 3K-3-1068/2003, kat. 15.2.2.6; 40.6.
16. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. gegužės 19 d. nutartis, priimta civilinėje byloje G.Brencius v. UAB „Ūkio investicinė grupė“, Nr.3K-3-612/2003, kat. 16.3.2.1; 21.2.2.1; 40.13.
17. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. rugsėjo 30 d. nutartis, priimta civilinėje byloje Vilniaus apskrities viršininke administracija v A.Labanauskas, Nr. 3K-3-1066/2002, kat. 15.2.1.1; 15.2.2.6; 25.3; 28.
18. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 24 d. nutartis, priimta civilinėje byloje M.Bavėjan v. N.Galinienė, L.Galinis, Nr. 3K-3-958/2002, kat.15.2.2.6; 44; 25.6.1.
19. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. gegužės 13 d. nutartis, priimta civilinėje byloje UAB prekybos namai „Lina“ v. Valstybės įmonės „Ignalinos atominė elektrinė“ ir Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Nr.3K-3-690/2002, kat. 31.5.
20. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. rugsėjo 5 d. nutartis, priimta civilinėje byloje J.Zybartienė v S.Vaitkus, Nr. 3K-3-745/2001, kat. 15.2.2.6; 44; 46.
21. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. kovo 14 d. nutartis, priimta civilinėje byloje I.Sergejeva v. J.Panavienė, Nr. 3K-3-309/2001, kat. 15.2.2.6.
22. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. gegužės 15 d. nutartis, priimta civilinėje byloje A.Maslov v. J.Maslova, Nr. 3K-3-305/2001, kat. 15.2.6; 18.4; 25.6.1.
23. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. sausio 22 d. nutartis, priimta civilinėje byloje E.Volkova v. „Senamiesčio bankas“, Nr. 3K-3-62/2001, kat. 15.2.2.6.

SANTRAUKA

Darbo tema – Dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkėjimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutų analizė.

Pagrindinės darbe vartojamos sąvokos – sandoris, nuginkėjamas sandoris, suklydimas, sutartis, frustracija.

Šio darbo tikslas - atskleisti dėl suklydimo sudarytų sandorių nuginkėjimo ir sutartinių įsipareigojimų pasikeitus aplinkybėms institutų teisinio taikymo esmę ir atlikti šių institutų lyginamąją analizę.

Pirmojoje darbo dalyje analizuojama dėl suklydimo sudarytų sandorių samprata, suklydimo skirstymas į vienpusį ir abipusį suklydimą, taip pat atskiros suklydimo rūšys bei teisinės pasekmės pripažinus sandorį negaliojančiu dėl suklydimo. Antrojoje darbo dalyje autorius analizuoja sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms sampratą, minėtojo instituto ryšį su frustracijos doktrina bei sutartinių įsipareigojimų vykdymo teisinės pasekmės pasikeitusių aplinkybių atveju. Paskutiniuojuose darbo dalyje lyginami suklydimo ir sutartinių įsipareigojimų vykdymo pasikeitus aplinkybėms institutai.

SUMMARY

The subject of the study - The Analysis of Institutes of Anullement of Transactions Accomplished under Influence of Error and Performance of Contractual Obligations in a Case of the Change of Circumstances.

The main conceptions of the study – transaction, annulled transaction, error, contract, frustration.

The purpose of this study is to reveal the matter of legal practice of institutes of transactions accomplished under influence of error and performance of contractual obligations in a case of change of circumstances.

In the first chapter author provides the conception of contracts accomplished under influence of error, classification into mutual and unilateral mistakes, separate bases that misleads a person, also legal consequences of annulment of such a transactions. In the second chapter author provides the conception of performance of contractual obligations in a case of change of circumstances, analyses connection between aforementioned institute and frustration and legal consequences of annulment or modifying of contract in a case of change of circumstances. The last chapter compares institutes of annulment of transactions accomplished under influence of error and performance of contractual obligations in a case of change of circumstances.